

Academia Bârlădeană

Nr. 20
trim. III
2005

Revistă editată de Societatea literar - culturală
"Academia Bârlădeană"

Președinte de onoare: C.D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

MUZEUL "VASILE PÂRVAN" DIN BÂRLAD

Ipostazele demagogiei politice la Eminescu. Fraza – produs al timpului istoric

Eminescu, înțelegând rolul pe care îl are limba în viața culturală a unui popor, afirma: „Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră” (98, O, XV). În esență, se pune problema raportului limbă / ființa umană privit sub două dimensiuni: o dimensiune cosmică în care limba e expresie a identității naționale, prin limbă ființa umană se înscrie în lume – idee pe care se fundamentează și concepția lui Heidegger despre limbă – și o dimensiune istorică, expresie a atitudinii individului care crede că poate stăpâni limba – un mijloc fiind demagogia politică.

Așadar, pornind de la premisa că demagogia constituie, în planul paradigmatic al gândirii politice eminesciene, o formă a falsității sociale, ne propunem să urmărim modul de manifestare a fenomenului demagogic, fenomen discutat, combătut și condamnat de Eminescu în ziarul „Timpul”.

Data fiind importanța respectării adevărului istoric și a prețurii valorilor naționale, Eminescu denunță în nenumărate rânduri politicianismul, corupția și „demagogia lucrativă”. Atacurile sale se îndreaptă împotriva demagogului politic, a celor care, „incapabili de a pricepe adevărul [...] pentru că scopul lor nu a fost niciodată de a-l căuta” (226, O, XII), „luptă cu fraza și firma patriotică” (239, O, XII).

Din această perspectivă, limbajul politic, ca formă de manifestare a demagogiei, se întemeiază pe instaurarea frazei, care, prin combinare meșteșugită de cuvinte, echivalează cu substituirea realității și așezarea în fals. În denunțarea demagogiei politice, Eminescu face de nenumărate ori referire la Machiavelli și la metodele sale privind „arta de a parveni la putere”: „pentru politicianii roșii de școală veche, bizantină, interesele publice sunt numai pretextul de luptă, foloasele materiale ale puterii – scopul adevărat. Însă [...] a masca acest scop cu o frazeologie sonoră, cu pretexte cari să-ți ia ochii, trebuie să fie preocuparea de căpetenie a omului de stat” (396, O, X).

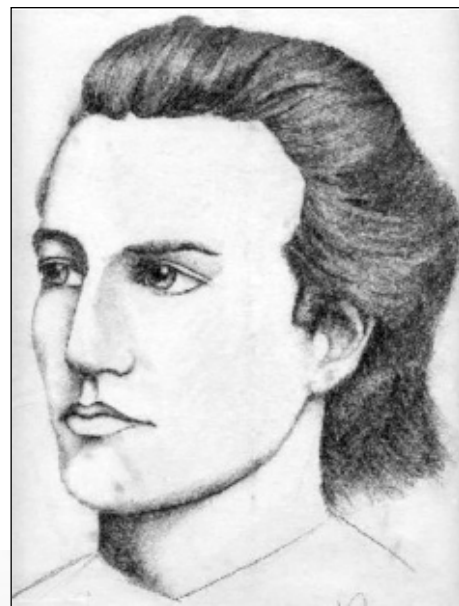
Pusă sub semnul falsei virtuți, al ipocriziei, al atitudinii patriotarde, fraza politică e ilustrată de Eminescu prin expresii figurative care sugerează contradicția dintre aparență și esență. Astfel, întâlnim în discursul publicistic eminescian, și nu numai aici, fraza

„sforăitoare” (316, O, XIII), „lustruită” (151, O, I), „goală” (141, O, XII), „mare” (169, O, XII), „fraze goale și umflate” (425, O, I), „deșerte” (407, O, XII), „retorice” (210, O, XII), „patriotice” (163, O, XII), „viteze” (447, O, XII), „pompoase” (85, O, XIII), „ieftine” (18, O, XI).

Revenind la raportul ființa umană / umanitate, prin fraza politică, ipostază a timpului istoric, cuvântul își pierde funcția originară, se desacralizează. Golit de sensul propriu, este supus unui proces de remodelare ce atribuie limbii o altă funcție: aceea de instrument al discursului demagogic. Astfel, cuvintele devin în presa liberală „sofisme [...], panglicării retorice, întortocheri de cuvinte, jucării cu înțelesul îndoit”, fiind prin aceasta un mijloc de falsificare a adevărului: „Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem*, dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr” (226, O, XII).

Din acest punct de vedere limbă și adevăr sunt consubstanțiale la Eminescu. Prin limbă ființa umană capătă identitate, prin adevăr ființa umană își definește trăsăturile existențiale. Luată în stăpânirea demagogiei, folosită de „patrioții de meserie”, „oameni fără tradiție, fără simț istoric, fără iubire pentru trecutul acestei țări, moștenit în datine, în limbă, în legi” (344, O, XII), limba nu se mai conduce după legile ei imanente, pierzându-și din funcția esențială. De aceea, politica conservatoare practică de Eminescu la „Timpul”, de apărare și de conservare a valorilor naționale, e necruțătoare cu cei care „și-au făcut din specula patriei și naționalității o meserie, un negoț, o breaslă” (283, O, XII).

Imaginea negustorului pe care o creează Eminescu, operând în plan lingvistic cu metafora: „negustoria de principii și de vorbe” (203, O, XII), „prăvălia de minciuni” (310, O, XII), e pusă sub semnul ieșirii totale din sacru și al așezării în fals. Pe lângă dimensiunea sa semantică, imaginea negustorului marchează atitudinea satirică față de viața politică dominată de demagogie, devenită „bal mascat de panglicari și negustori de vorbe” în care domină „zgomotul de iarmaroc” (22, O, XI). Alături imaginea care se subordonează realității e aceea a cercului: „Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii.../ Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii” (149-150, O, I), prin care

limbajul satiric ironizează falsitatea socială, rezultat al frazei, care transformă discursul politic în panglicărie. Ca reflectare a imaginii cercului și a negustorului se instituie masca. În planul expresiei, sensul conotativ al cuvântului mască e sugestiv în ilustrarea raportului aparență/esență: „Măști cu toate de renume din comedia minciunii”, iar acceptarea și încurajarea exaltată a discursului demagogic, deci a artificialului, sugerate prin sonorități zgomotoase, exprimă lipsa fondului, a superficialității spirituale: „N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliți/ În aplauzele grele a canaliei de uliți?” (150, O, I).

Atitudinea critică pe care o manifestă Eminescu e de incriminare a demagogismului care a atacat structura organizării sociale. Astfel, demagogia, ca mijloc de mistificare a adevărului, a pătruns în politică, prin frază: „Minciuni și fraze-i totul ce statele susține” (60, O, I). Golită de conținut semantic fraza politică e plăsmuire: „promisiuni amăgitoare”, „minciună introdusă statornicește în viața statului” (118, O, X) sau imaginea se subordonează contrastului aparență/esență: „Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;/ În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază” (35, O, I). Pe principiul falsității, demagogia pătrunde și în religie: „Religia – o frază de dânsii inventată/ Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug” (59, O, I).

Tehnica demascării falsității sociale e realizată prin intermediul satirei, al

sarcasmului. Eminescu creionează în *Scrisoarea III* un portret caricatural al demagogului politic, prototip al arivistului: „Vezi acolo pe uriciunea fără suflet, fără cuget/ Cu privire-mpărășată și la fălci umflat și buget,/ Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri;/ La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri” (150, O, I).

Lipsiți de scrupule și de principii morale „Toți pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,/ Quintesență de mizerii de la creștet până-n talpă” (150, O I), acești „patrioți de meserie” sunt acum actorii aceluiași carusel al puterii „Dintr-aceștia țara noastră își alege astăzi solii!” (150, O, I), care încurajează numai demagogia și câștigul nemuncit: „Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă/ Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă” (151, O, I).

De fapt, substanța gândirii politice eminesciene se fundamentează pe opoziția dintre real și ideal, raportată la timp al profanului și timp al sacralului. Atitudinea pe care o are Eminescu față de timpul istoric este una de dispreț față de decăderea într-o zonă a falsului și de aceea proiectează o imagine mitică; ea echivalează cu idealizarea trecutului, cu regăsirea armoniei și a gloriei de altădată. Lumea ideală e stăpânită de figuri mitice unde predomină imaginile lui Ștefan cel Mare și a lui Mircea cel Bătrân, pe care le înscrie în arhetip și le așază în dimensiunea mitică.

Într-unul din articolele sale, cu privire la descoperirea statuii lui Ștefan, Eminescu pune față în față imaginea demagogului politic și pe cea a lui Ștefan cel Mare, arhetipul istoric național, în scopul demascării ipocriziei politicienilor demagogi care „s-au adunat împrejurul bronzului ce reprezintă pe marele Domn nu spre a-l glorifica pe El, ci spre a lustrui nulițățile lor sub razele numelui său” (316, O, XIII). Meschinăria politică e pusă sub semnul ieșirii totale din sacru în raport cu imaginea Domnitorului care, înscriindu-se în nemurire, domină în conștiința contemporanilor, imagine creată prin metafora stelei care, deși nu mai există, ea continuă să strălucească.

Pe temeul adevărului și al întoarcerii la „fire și dreptate” (*Demonism*), imperfecțiunii organizării sociale („Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte”), înscrise pe coordonata timpului istoric, Eminescu îi opune perfecțiunea naturii, ilustrată prin metafora albinelor, pentru a arăta contradicția dintre regulile societății umane și natura care se reorganizează: „Statul regulat pe care-l au albinele și furnicile nu este decât prototipul în mic al statului omenească [...], deși în mușuroaie și stupi nu există parlament, nici codice scris, nici gazete, totuși domină acolo o ordine naturală, o repartitie a muncii, o despărțire în clase, un serviciu al siguranței publice chiar. [...] Interesantă rămâne soarta trântorilor – subliniază Eminescu. Din momentul în care nu mai îndeplinesc nici un rol în viața socială a statului albinelor sunt înlăturați”, pe când „trântorii societății omenești, demagogi [...] nu împărtășesc soarta colegilor lor din statul albinelor. Trăind din avutul comun fără a produce nimic, plătesc cu fraze și cu neliniștea societății binefacerile ei” (252-253, O, XI).

În același plan conotativ cu *frază* se înscrie termenul *vorbă*. Marcă a falsității, ca și fraza, vorba e pusă sub semnul relativității, deoarece nu oferă decât iluzia comunicării: „Vorbe de exclamațiuni patriotice! Fum și pleavă!” (336, O, XII) sau convertind discursul politic, se constituie în imagine a demagogiei, a retorismului: „Vorbă sfărăitoare și frază goală” (141, O, XII). *Vorbă și frază* sunt la Eminescu instrumente ale discursului demagogic, fiind așezate în dimensiunea artificialului prin lipsa substanței semantice: „Niciodată o vorbă nu poate înlocui o realitate, niciodată fraza culturii nu e echivalentă cu muncă reală a inteligenței [...], niciodată fraza libertății nu e echivalentă cu libertatea adevărată, care e facultatea de a dispune de sine însuși prin muncă și prin capitalizarea muncii” (18, O, XI). Muncă și adevăr sunt la Eminescu remediile tuturor relelor sociale: „munca, acest corelat mecanic al adevărului, adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mănare de muști la apă; și adevăr, nu fraze lustruite și negustorie de vorbe” (142, O, XIII).

Bibliografie:

1. M. Eminescu, *Opere I*, București, Ed. Vestala, Ed. Alutus, 1994.
2. M. Eminescu, *Opere X*, București, EA, 1989.
3. M. Eminescu, *Opere XI*, București, EA, 1984.
4. M. Eminescu, *Opere XII*, București, EA, 1985.

Al. Macedonski

(1854-1920)

Cugetări

Au apărut în „Literatorul”, II, 12, 1881, p.346 (I); III, 1882, p.123 (II); IV, 11-12, 1883, p.689 (III).

I

Cea mai mare glorie la care poate atinge un om în mijlocul contemporanilor săi, este de a fi calomniat.

*

Mediocritățile ajung întotdeauna, în virtutea unei legi naturale: *Mișcarea*.

Mediocritățile fiind născute mai jos de nivelul epocii și mișcându-se mereu înainte, ajung în sfârșit la nivelul ei.

Geniurile, nu *ajung*, în virtutea aceleiași legi.

Cu cât un geniu este mai mare, cu atâta naște mai deasupra epocii sale, și mișcându-se mereu înainte, cu cât trăiește mai mult, cu atâta se ridică mai sus, astfel că omenirii îi trebuie secole până ce să-l sosească pe urmă.

Gloria lui Shakespeare a început după un secol și jumătate de la moartea sa, pentru că geniul său a fost cu un secol și jumătate mai sus de epoca în care a trăit.

Este însă, adevărat, că regulă fără excepții nu există.

*

A fi poet, este a visa deștept.

*

Simțirea nu este instinctivă ci o rezultată a cugetării, și cugetarea, o rezultată a educației intelectuale. - Pe cât cugeți, pe atâta simți.

*

Lipsa de inițiativă la bine sau la rău, constituie *Stupiditatea*.

*

Dacă ești om în evidență pe scara socială, gratifică-te singur cu un viciu sau cu un defect oarecare și dă-i cea mai întinsă publicitate, căci într-altfel, va fi lumea care se va însărcina cu aceasta.

II

Bunătatea este o calitate netrebuincioasă: Cu cât ești mai bun și mai cuviincios, cu atât oamenii vor fi cu tine mai răi și necuviincioși.

*

Obrăznicia impune mai întotdeauna respect.

*

Pentru a te înavuți, mijlocul stă în următoarea formulă:

- Fii mai imoral ca aurul.

*

Acel care iese din sfera sa își pierde prestigiul.

*

Nu este nimic drept și nimic nedrept. Oricine are Dreptate din punctul său de vedere.

*

Dreptatea absolută, este forța.

Frumosul absolut, este forța.

*

Crimele și virtuțile sunt convențiuni sociale.

*

Geniul, este cutezarea.

III

Dacă Cleante îți datorește recunoștință și nu și-a demascat încă dușmănia lui, țintuiește-i masca pe obraz prin cuiele laudei.

*

Dacă Cleante s-a demascat pe jumătate, apucă-l înainte silindu-l să-și arate chipul în toată goliciunea lui.

*

Când lovești pe cineva, lovește-l ca să nu se mai scoale.

*

Este o lege bizară în natură ce hotărăște întotdeauna ca tot ce este mai greu să rămână la fund: aceasta explică pentru ce aurul când este azvârlit de soartă în mijlocul unui strat de noroi, se vede primat de gunoaiele și de murdăriile cele mai de nimic.

*

Și toți inamicii, m-or blasfemia foarte

C-am avut curajul, aceste să spun

Și nimenea doliu din rude-mi să poarte!

Dar doliu să poarte poporul român!

Thacodonești
1871
București

Caragiale la Paris

Făclia de Paște transformată în dramă, se joacă acum la teatrul „Varietés”

O coincidență interesantă face ca în momentul când toată țara jelește moartea celui mai mare scriitor al ei, Caragiale, teatrul „Varietés” din Paris să joace o dramă într-un act intitulată: *Un soir de Pâques*, care nu-i decât versiunea foarte puțin alterată a nuvelei *Făclia de Paște* a maestrului.

Drama e prezentată ca o legendă românească și a fost scrisă de d-nii Albert Keim și Alfred Grognon.

Iată subiectul ei, după „Excelsior”:

Avram are o fată, Rosa, căreia îi face curte un servitor al evreului, Ioan. În ajunul Paștelui, evreul surprinde pe cei doi tineri făcând dragoste și gonește pe Ioan cu multă sălbăticie și cu vorbe aspre. Ioan pleacă spunând: O să ne vedem noi!

Sosesc niște călători cu o diligență și intră la Avram ca să se mai încălzească până ce portarul schimbă caii și fiindcă afară e o vreme căinească, cu vânt și ploaie strașnică. Aci, ei află că o altă diligență a fost atacată prin împrejurimi și că toți călătorii au fost uciși. Vestea asta îngheață de spaimă pe călători, care pleacă îngrijați.

După plecarea lor, se aude un zgomot de voci la ușa din dosul casei lui Avram: sunt tâlharii, care se trudesă să spargă ușa evreului: ei taie cu ferăstrăul scândura fac o gaură, o mână trece...

Avram se aruncă asupra acestei mâini și o leagă strâns; e mâna lui Ioan și acesta țipă groaznic de durere. Evreul rânjește apoi deodată îi vine o idee de răzbunare rafinată: aprinde o mare făclie și o pune sub mâna încovrigată; flacăra arde mâna lui Ioan, care urlă ca un turbat, pe când Avram e cuprins de un acces de bucurie și în cele din urmă cade jos neînsuflețit.

După cum se vede, lucrarea d-lui Albert Keim și Alfred Grognon nu e în realitate decât *Făclia de Paște* a lui Caragiale. Varianta nu-i decât în episodul dintre Rosa și Ioan și în numele personajilor: Leiba Zibal a devenit Avram, Gheorghe a devenit Ioan.

E regretabil, însă, că autorii versiunii franceze a *Făcliei de Paște* s-au mulțumit să ia drept legendă ceea ce este o lucrare literară a unui mare autor și aceasta pentru că aveau prilejul să se convingă că așa-zisa legendă românească este o concepție personală a unui scriitor român deoarece *Făclia de Paște* e tradusă în franțuzește sub titlul *Le Cièrge de Pâques*, de d. Adolphe Clarnet și a apărut în editura Du Feu.

Rolul lui Avram, în *Au soir de Pâques*, a fost ținut de compatriotul nostru De Max cu foarte mare talent. Drama e mai mult un monolog al lui Avram.

Notă nesemnată, apărută în publicația „Dimineața” (Cotidian de informații, București, 8 dec.1904-22 nov.1916. Dir.: C Mille, nr.2972/1912, p.2.

Mircea Colosenco

Cineastul Liviu Rebreanu

Creația literară rebreaneană, deși prolifică, este limitată de unii exegeți doar la două genuri: epică și dramaturgică.

Într-adevăr, binecunoscut ca autor de nuvele și romane devenite clasice, el s-a consacrat și ca dramaturg, dar și publicist în calitate de cronicar dramatic persuasiv, competent și fin teoretician al teatrului ca artă. La 17 martie 1926, asista la premiera comediei *Apostolii*, pusă în scenă la Teatrul Național din București, care nu este singura creație dramaturgică. În același an, participă ca delegat al României la Congresul Autorilor Dramatici de la Madrid. Doi ani mai târziu, în decembrie 1928, este numit director al Teatrului Național din Capitală. Concomitent, fusese ales Președinte al Societății Scriitorilor Români (1926-1930). La propunerea lui Mihail Sadoveanu, devine membru titular al Academiei Române (1939).

Mai puțin mediatizată îi este activitatea de cineast, ca scenarist și organizator al activității cinematografice din România.

Între 1912-1913, a fost consilier artistic la Societatea „Filmul de artă Leon M. Popescu”, care a produs filmul *Independența României* (1913). Astfel, la 19 iulie 1912, Liviu Rebreanu concepe și scrie scenariul cinematografic de lung metraj *Vis sărbătornic*. În primăvara anului următor, scrie un al doilea scenariu cinematografic, intitulat *Ghinionul*, adaptat ulterior ca schiță și publicată în revista lui E. Lovinescu - „Sburătorul” (7 august 1920).

Mai puțin succes a avut proza lui care a generat ecranizări: *Ciuleandra* (1930 - regizor: Martin Ludwig Berger; 1984 - regizor: Sergiu Nicolaescu), *Pădurea spânzuraților* (regizor: Liviu Ciulei, 1964), *Răscoala* (regizor și scenarist: Mircea Mureșan, 1965), *Ion - blestemul pământului, blestemul iubirii* (regizor: Mircea Mureșan, 1979). Dacă în cazul primului roman ecranizat (în ambele situații), nivelul artistic nu s-a ridicat la cel literar, în privința celorlalte ecranizări s-a ajuns la recunoașteri internaționale: *Pădurea spânzuraților* a luat Marele Premiu de la Mamaia, iar la Cannes (Franța), premiul pentru regie, în 1965; *Răscoala* a fost premiată, de asemenea, la ambele festivaluri în 1966; *Ion* a luat premiul ACIN, în 1980.

C.D. Zeletin

Viitorul profesor de istorie al Liceului „Codreanu” din Bârlad VASILE TRIANDAF și dezvelirea statuii lui G. Asachi din Iași, operă a sculptorului Ion Georgescu

În ziua de 14 octombrie 1890 a fost inaugurată, la cinci ani de la comandă, statuia lui G. Asachi, operă a marelui sculptor înaintaș Ion Georgescu (1856-1898). Artistul nu luase parte la solemnitatea dezvelirii, pe semne sleit sufletește de mizeriile împotriva cărora avusese de luptat tot timpul elaborării acestei opere întru totul remarcabile... Pentru un tânăr profesor de istorie, așa cum era în acea vreme Vasile Triandaf, inaugurarea era un eveniment de nespūsă însemnătate, dacă ținem seama de rolul uriaș jucat de Asachi în dezvoltarea învățământului și în impunerea limbii române în toate manifestările intelectuale.

La eveniment presupunem că a luat parte și Vasile Triandaf, deoarece oda pe care i-o închină – și pe care o retipărim după 100 de ani – poartă data „14 octombrie 1890”, adică exact ziua inaugurării. Un alt argument care pledează pentru prezența artistului la dezvelire este oralitatea poeziei, de un retorism pe care o astfel de ocazie îl cere și-l justifică totodată...

Autorul acestei însemnări a stat în gazdă la familia lui Vasile Triandaf între 1945 și 1946, când era elev în primele clase ale Liceului Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad. Blandul și bătrânul profesor nu mai trăia. Trăia însă cea de a doua soție, Maria, cu care se recăsătorise spre bătrânețe, având un băiat, Vasile-Paul, chipeș, înalt și liniștit, absolvent al Școlii normale din Bârlad. Un alt băiat al lui Vasile Triandaf, din prima căsătorie, se afla la Iași. Frații nu se cunoșteau... Casa, mică și cochetă, răsărea printre altele pe un tâpșan de deasupra Pompieriei, la numărul 3 al unei străduțe ce purta numele ministrului liberal Gheorghe Chițu, vrăjmaș, în 1877, al lui Eminescu în procesul privind gestiunea Bibliotecii universitare din Iași... Doamna Maria Triandaf ținea între 8 și 10 copii în gazdă, în acei ani în care Moldova începea să sufere de urmările secetei complete din 1945 și ale dezastrelor războiului... Era o femeie simplă, bună, gospodină, curată și harnică, autodidactă. Citea mult, și numai romane. În casa ei am văzut pentru întâia oară cărțile scrise de Vasile Triandaf, *Ioan Vodă cel Cumplit*, dramă istorică în versuri, două acte și patru tablouri, 35 p., pe care am citit-o cu înțelegerea mică și cu simțirea mare a celor zece ani pe care-i aveam... Profesorul era și un poet. Câte poezii va fi publicat – nu știu.

Vasile Triandaf a fost și autor de manuale școlare, dintre care menționăm: *Geografia României și a țărilor locuite de români. Pentru clasa a 3-a primară. Corectată și adausă. Iassy, Dim. Daniel, 1891, 48 + VIII p. cu figuri.*

Oda pe care i-a închinat-o lui G. Asachi a apărut în *Calendarul „Curierului” (Th. Balassan)*. Foaia intereselor generale, pentru anul 1891, Iași, Tipografia Curții Regale, Pr. Th. Balassan, 1890, p.80. O publicăm fără a face micile rectificări ce s-ar cere... *Calendarul Curierului* mai publică *Zburătorul* de I. Eliade-Rădulescu, multe poezii de Eminescu, Alecsandri, C.A. Rosetti, Gheorghe din Moldova, C.Z. Buzdugan etc.

Lui G. Asaky

A fost o vreme tristă, când țara noastră scumpă
Zăcea în neștiință și sub un jug barbar,
Când năzuia străinul cu orice preț să rumpă
Din noi orice simțire, în lacrimi și-n amar.

În negura uitării erau rătăcitoare
Virtutea și curajul eroilor străbuni,
Nu mai găsea resunet nici chiar Ștefan cel Mare,

Ce-a-mpodobit istoria cu vitejești
cununi.

Fanarioții lacomi cătau să ne grecească
Și limba lor atâta prinsese rădăcini,
Încât credea oricine că-n limba românească
Știința-i ca și câmpul cel plin de mărăcini.

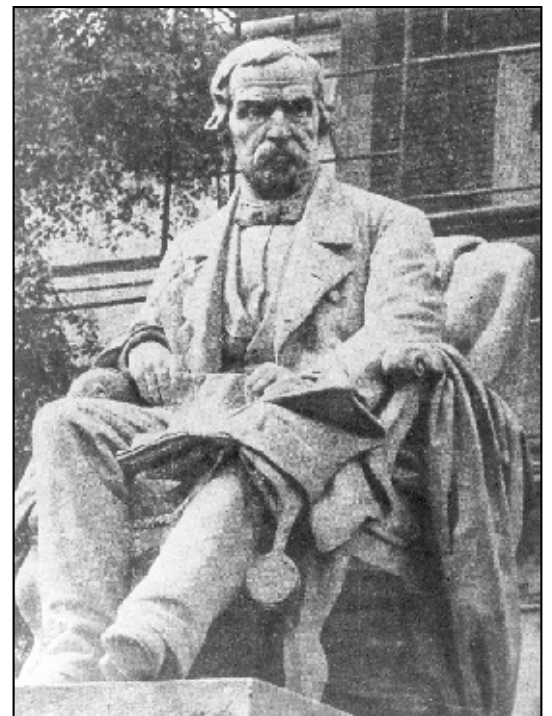
Un singur om atuncea se ridică puternic!
Și cel dintâi focarul lumină răspândi
În limba românească: iar negrul întuneric
Ce-acoperise țara, de el învins pieri.

El dete din Moldova semnalul deșteptării
Sfărmând orice obstacol ce-n cale întâlnește.
Și nu cruță nimica în contra apăsării
Străinelor, ce limba vreau a ne o răpi!

Și tu ai fost acela ce pentru-al țării bine,
Ilustrule Asachy, tot timpul te-ai luptat!
Azi patria-ți ridică, de marmură statuie,
Spre-a remănea tot timpul de veacuri neuitat.

Vasile Triandaf

14 octombrie 1890

Statuia lui G. Asachi,
operă a sculptorului Ion Georgescu

Simion Bogdănescu

Poezia vlahuțiană, acum

O carte de poezii durează atâta vreme cât interesează. Ce? Spiritul nostru și sufletul nostru sau Tăcerea? S-ar putea să rămână, după Apocalipsă, o carte de versuri ne semnificative și să nu se mai știe nimic despre Dante și Divina lui Comedie! Presupunem, doar, și suntem nedumeriți. Astfel și cu poezia lui Al. Vlahuță. Ieri-alaltăieri Valeriu Râpeanu o considera clasică, acum a fost dată afară din clasă! Răsalaltăieri, divinul critic G. Călinescu îl executa în manieră simfonică, în preacunoscuta lui „Istorie a literaturii române de la origini până în prezent”: „Dintre epigonii lui Eminescu, Al. Vlahuță este acela care copiază mai servil arhitectura exterioară a marelui poet. Acest eminescianism, cât și discursivitatea demonstrată a poeziei sale trebuiau să-i aducă desconsiderarea”.

Istoriceste literar vorbind, Vlahuță este, însă, pe alocuri chiar un precursor. Cel puțin al unei părți a liricii de idei (*die Gedankenlyrik*) a lui Panait Cerna, și, în perioada începuturilor, și chiar spre sfârșit, și al lui Vasile Voiculescu. Parcă tonalitatea și atmosfera din ciclul său „Iubire” circulă prin poemele cernaniene și prin „Ultimele sonete închipuite ale lui William Shakespeare”. Ca o anticipare, desigur. Fără a fi ditirambist, precum Cezar Petrescu în „Al. Vlahuță și epoca sa” (1954), consider că i se pot recunoaște astăzi acestui scriitor copleșit de eminescianism unele „întăietăți” în ceea ce privește evoluția lirismului nostru de până la 1900. Deși a respins ironic „arta parfumată” (vezi „Delendum”), deși l-a ironizat pe Al. Macedonski cu maniera lui poetică, totuși e ciudat să constatăm astăzi că-i anticipă chiar „Poema rondelurilor”. Exemplu de netăgăduit este rondelul „A mele

visuri” (sintagmă eminesciană, de altfel: „Deasupra-i frunzele pustie,/ A mele visuri care mor”!), publicat în anul 1885(!): „A mele visuri risipite,/ Ce-mi umplu inima de jale,/ Le văd în frunzele pălite/ Și-n pustiirea de pe vale.// De-a pururi sta-vor troienite,/ Sub vremea ce s-așterne-n cale,/ A mele visuri risipite,/ Ce-mi umplu inima de jale” etc. Cine pe cine l-a influențat? Macedonski pe Vlahuță sau Vlahuță pe Macedonski? Este pentru mine o nedumerire. Este, într-adevăr, de meditat, întrucât Valeriu Râpeanu susține cu toată convingerea că: „Vlahuță, și el poet moldovean, crescut în cultul lui Eminescu, nu va recepta influența lui Macedonski.” Toată dreptatea, îmi zic, dar atunci Macedonski a receptat ceva vlahuțian. Căci, iată, partea a III-a a ciclului „Iubire”, chiar dintru început, ne prezintă ipostaza creatorului damnat izolat în odaia sa ca, mai târziu, în „Noaptea de decembrie” macedonskiană: „Cumplite-s nopțile de iarnă/ Și lungi de nu se mai sfârșesc,/ În urletele vijeliei/ Sunt glasuri care mă bocesc/ Și mi-e urât, mi-e dor, mi-e jale,/ Și întunericul de-afară/ Îmi face casa mai ursuză,/ Singurătatea mai amară.” Suntem la 1893!

Identități lirice vlahuțiano-macedonskiene, de data aceasta cu poemul „Noapte de mai”, inclusiv tehnica versului-refren, descoperim în poezia „În pădure”, publicată în „Epoca”, 1886: „Căci peste-a mele chinuri uitarea se așterne,/ Din vremi renvie basmul, și-mi torn palate iarăși/ Din aurul luminii ce printre crângi se cerne./ Veniți, crai din poveste, ne-om prinde iar tovarăși (eminescianism),/ Căci peste-a mele chinuri uitarea se așterne.” Poemul macedonskian e datat 1887, Buc., iulie 23, publicat în „Revista independentă” (vezi Al. Macedonski - „Opere”, ediție critică, îngrijită de A. Marino). Altă nedumerire!

Portret de Ipolit Strâmbu

Și ipostaze lirice prebacoviene deslușim în unele dintre versurile vlahuțiene. Ele ne amintesc de poemele „Plumb” și „Gri”. Poezia „La vatra rece”, scrisă la Târgoviște în 1883 și publicată în „Unirea” (1884), ne-o confirmă indubitabil: „Anevoie vremea trece/ Când urâtul greu te apasă/ Ce ursuză-i vatra rece!/ Parcașta c-un mort în casă.” Ori corespondențele: „Sună-n crengile lovite/ Uscat zgomot ca de oase/ Și vârtejuri, repezite,/ Bat în ușă mânioase”.

Și unele tonuri grave și nostalgii pre-rikke-ene descoperim în lirica vlahuțiană: „Și-acele nostalgii ce-adesea/ Ne vin fără să știm de unde, / Or fi ecouri ostenite, / Chemări din regiuni profunde.” (Iubire). Sau: „Depart-e-un fluier se aude,/ Un cântec aiurit, duios,/ Ce-n note lungi, tremurătoare/ Suspină lin, misterios,/ În sfânta liniște a nopții,/ O stea alunecă de sus/ Și taie-o dungă albă-n aer.../ Cine din lume s-o fi dus?”

Oare contextul simbolist al epocii să-i fi înrâurit pe acești autori? E, totuși, de meditat, pentru că fondul interior vlahuțian, melancolic, deprimat și deprimant, în certe poeme aduce astfel de accente premacedonskiene, prebacoviene și

George Tutoveanu
(1872-1957)

Gheorghe Clapa

George Tutoveanu - prefect de Tutova

(13 aprilie 1931 – 31 mai 1932)

antipopulare, guvernarea Iorga-Argetoianu a eşuat, făcând să eşueze și planul regelui de a institui guvernare fără partide, anticamera dictaturii. Neputința micii gospodării țărănești de a-și acoperi datoriile contractate în urma împrumutării în împrejurările agravării crizei agrare a creat o stare adoptată la 18 decembrie 1931 legea pentru suspendarea executărilor silite, prin care se întrerupea urmărirea și executarea îndreptată împotriva bunurilor rurale. Prima lege pentru conversiunea datoriilor agricole schimba condițiile cu care fuseseră creditați țăraniii împrumutați prin ultima reformă agrară. Statul reducea cu 50% datoriile restante, ce urmau a fi preluate de buget și eşalona jumătatea cealaltă spre plată, în termen de 30 de luni, cu o dobândă de 4% anual.

Activitatea editorială a „Academiei bărlădene” s-a concretizat și prin tipărirea unor publicații proprii: revistele „Graul nostru” (1925-1927), „Scrisul nostru” (1929-1931) și ziarul „Moldova” (1931-1932). Între 1/13 ianuarie 1931-14/26 decembrie 1931 și 1/13 martie 1932-3/15 iunie 1932 (n.n. de fapt în anul 1932 au apărut nr.1-2 la 1 martie și ultimul număr, nr.3, la 15 iunie) George Tutoveanu a scos ziarul independent „Moldova”, în patru pagini, cu o apariție bilunară, sub conducerea unui comitet, secretar de redacție fiind George Nedelea¹. Primul număr apare la 2 ianuarie 1931 cu un articol de fond „*Hotărâri eroice*” scris de George Tutoveanu: „Iată pentru ce cred că se cuvine să sprijinim hotărârea eroică luată de tinerii înmănușiați în jurul acestui ziar dornici să înțeleagă politica numai ca o deosebită îndatorire cetățenească”². Ștefan Cosma semnează: „*Efect și cauză – pe marginea unui proces al generației vechi*”, George Nedelea o anchetă cu titlul „*Un glas dincolo de mormânt – referitor la starea din agricultură*”, o pagină literară care se vrea prezentă o dată pe lună și în care semnează George Tutoveanu, I. Paloda, George Nedelea și M. Lupescu... „*Un gospodar care... se ouă*” – auzită de la Ioana Bărgăoanu de 90 de ani din comuna Bogdănești - Suceava, despre cum se împărștie minciuna... Marieta L. Creangă semnează o succesiune de articole cu titlul „*Asistența socială – aspecte*”, iar Ioan Andone – „*Unirea Basarabiei*”³.

„Moldova” își creează impresia unei reviste de literatură în care alături de George Tutoveanu, *chiar și când era prefect*, își pun semnătura: Zoe G. Frasin (Mama Zoe, poetă a tuberozelor), Marieta Creangă, Cicerone Mucenic, Emil Tudor, Nicolae Costăchescu, George Nedelea, Iancu Mihailescu, preot Șt. Vasilescu, Virgil Caraivan scriitor, prof. Al. Balaban, avocatul I. Beldiman, profesor Cicerone Antonovici, comerciantul Em. Fluture, profesor G. Damaschin, George Pallady (cântăreț al pendulelor cu cuc), Președintele Comisiei Interimare a orașului Bărlad, C. Ivanciu

Președintele Camerei de Agricultură, Dr. I. Vainfeld (Ion Palodă, pseudonimul literar – criticul „Academiei bărlădene”), profesorul, avocatul și poetul George Constandache, G.G. Ursu, Teodor Vlad, Ștefan Cosma, C.V. Slobozeanu și alții. Iată „un joc” epigramistico-epitafic prilejuit „că G. Nedelea a publicat în „Scrisul nostru” un rondel în care spune: „Cuprinde-mă în brațe tare și strânge-mă cât poți, cât vrei”: „Aici zace G. Nedelea/ Rondelist fără noroc,/ Muza lui l-a strâns în brațe/ Și l-a omorât pe loc” („*Epitaf*”); „Ești visul lui și ești himera/ Ce-adeșea în rondo-ape/ Să nu-l cuprinzi în mâini prea tare/ C-ai să-i boțești... lavaliera!” (G.Ursu, „*Epigramă*”)⁴.

Gazeta cuprindea articole politice, anchete asupra agriculturii județului Tutova, epigrame, jocuri de cuvinte ș.a. Pentru a întregi profilul etic al lui G.Tutoveanu cităm două „răspunsuri” caracteristice publicate în „Scrisul nostru”. Un director de bancă, din cei ce se prăpădesc de dragul democrației, a spus unui țăran: „Dacă nu-ți poți plăti acum polița... spânzură-te! Vai celor care pregătesc spânzurători pentru alții!”. George Tutoveanu a făcut parte din „Liga contra cametei” (1929). Despre apartenența sa la acea Ligă, spunea: „Da, fac parte din Liga contra cametei, pentru că sunt convins că nu este o chemare mai înaltă a vieții noastre decât lupta împotriva suferinței”⁵. „Liga contra cametei” desfășura o puternică acțiune protestatară, solicitând intervenția urgentă a statului. La Bărlad, în sala Teatrului „Carol”, au fost organizate conferințe pe această temă „cerându-se cămătăria, să recalculeze datoriile la ceea ce s-a împrumutat cu un procent”⁶.

Criza economică a generat nemulțumiri ce au determinat o răcire a electoralului față de național-țărăniștii aflați la putere, deoarece nu rezolvau principalele probleme care măcinau societatea românească. Drept urmare a fost pierderea alegerilor din iunie 1931 în favoarea Uniunii Naționale Iorga-Argetoianu. În județul Tutova Uniunea Națională a obținut un adevărat triumf, 14.474 de voturi, din cele 28.108 înregistrate; celelalte partide situându-se la diferențe foarte mari: avereșcanii cu 1276 voturi, georgiștii ai lui Gheorghe Brătianu cu 1179 voturi, național-țărăniștii cu 838 voturi, Liga Contra Cametei cu 799 de voturi⁷. Astfel, pentru prima dată au figurat formațiuni politice mai noi: Partidul Țărănesc – dr. Nicolae Lupu, gruparea legionară a lui Corneliu Zelea Codreanu și Partidul Evreiesc, cu modeste rezultate. Desigur, victoria în alegeri a Uniunii Naționale se datora prestigiului de care se bucura marele nostru istoric N. Iorga în această zonă a țării, scăderea interesului față de guvernarea național-țărăniștii pentru nerealizarea programului electoral, cât și neîncrederea în noile grupări care se lansează

pe arena politică.

În ziarul bărlădean „Moldova” aflăm, în numărul din 12 aprilie 1931, un interviu luat lui Sterian Dumbravă, de George Nedelea. Opiniile lui politice sunt răspiccate: „Părerea mea este părerea tuturor acelor care nu se lasă târați de inerția unor forme moarte, ci au curajul să privească în inima realităților vii, din care nu se descifrează decât un singur remediu al întregii crize prin care trece omenirea: prefacerea radicală a actualelor forme sociale și așezarea lumii pe alte temelii, în care să nu mai fie posibilă speculațiunea, dar mai ales spoliațiunea. Am convingerea că societatea actuală e bolnavă până în măduva oaselor. S-a făcut împroprietărirea unei țărâni sărăcite de război. Ca să-și cumpere cele necesare, - sămânța, vite, unelte, s-a îndatorat la bancheri și cămătari care au cerut și au luat și peste 50%. Prăbușirea agriculturii a dus la falimentul economic general, lovind comerțul, industria, meseriile”⁸. Țărânierea era pur și simplu vândută băncilor la care se împrumutase pentru a-și face rost de unelte de muncă.

Pentru o scurtă perioadă de timp, între 13 aprilie 1931-31 mai 1932, George Tutoveanu, poetul și animatorul vieții culturale bărlădene, a deținut funcția de prefect al județului Tutova, în timpul guvernării Iorga-Argetoianu (18 aprilie 1931-6 iunie 1932, deci ceva peste 13 luni)⁹. În articolul „Instalarea noului Prefect al județului Tutova, George Tutoveanu” publicat în coloanele ziarului „Moldova” din 6 mai 1931, erau consemnate, printre altele, următoarele: „În 1904, dimpreună cu Emil Gîrleanu, redactează revista „Făt-Frumos”, care a însemnat o adevărată epocă în mișcarea literară. Este, de asemeni, unul din membrii fondatori ai Societății Scriitorilor Români. În 1917, pe când orice viață literară era suspendată, a tipărit „Calendarul Nostru pe 1918” despre care d. N. Iorga a scris un articol foarte elogios și entuziast”¹⁰.

La 16 mai 1931 a avut loc recepția de la prefectura județului Tutova, cu ocazia sosirii ministrului Constantin Hamangiu, care deținea portofoliul ministerului de justiție, originar din Bărlad (31 decembrie 1869-7 ianuarie 1932).

Cu ocazia sărbătoririi a 60 de ani a profesorului Nicolae Iorga, comitetul executiv al organizației Partidului Național de Tutova i-a trimis următoarea telegramă: „Comitetul executiv al organizației Partidului Național de Tutova, întrunit azi, sărbătorește împlinirea celor 60 de ani de viață iubitului șef și mare dascăl al neamului. Reînviind devotamentul nostru neclintit, transmite respectoase urări de viață lungă, rodnică, pentru fericirea patriei”. Semnează G. Tutoveanu, prefectul județului, Iancu Mihailescu, preot Șt. Vasilescu, Virgil Caraivan, prof. Al. Balaban, avocat I. Beldiman, prof. Cicerone Antonovici, comerciant Em. Fluture și profesor G. Damaschin¹¹.

În seara zilei de 27 iunie 1931, toți funcționarii din orașul Bărlad și județul Tutova au ținut să sărbătorească venirea poetului George Tutoveanu în funcția de prefect, printr-un banchet dat la Școala de Menaj din localitate. În atmosfera de caldă prietenie, autoritățile orașului au ținut să-și spună păsurile, bucuriile și nevoile. La banchet au luat parte 120 de funcționari, printre care și George Pallady, Președintele Comisiei Interimare a orașului Bărlad, C. Ivanciu, Președintele Camerei de Agricultură, care a vorbit din partea plugarilor din județ, arătând marea încredere pe care o avea plugăria în guvernul profesorului Nicolae Iorga și în reprezentantul guvernului din județul Tutova, George Tutoveanu, încredere care se baza pe o gospodărire cinstită, harnică și productivă în folosul celor mulți și obișnuiți, înșelați de toți, cum sunt plugarii. Dr. I. Vainfeld, profesor, a spus printre altele: „...dacă sub alte regimuri lumea de aici se împărțea între funcționari și simpli contribuabili, sub un regim în frunte cu d. Profesor N. Iorga, ajutat de oameni ca G. Tutoveanu, oricare cetățean se simte dator de a fi funcționar (onorific, bineînțeles), dar cu tot zelul pentru a aduce o îmbunătățire în starea țării care cu atâta dărnicie ne hrănește pe toți...”¹².

La întrunirea Sfatului Negustoresc din Bărlad au asistat atât prefectul județului Tutova, cât și primarul orașului Bărlad. În

intervenția sa prefectul George Tutoveanu și-a exprimat nădejdea că timpurile bune vor reveni și pentru comerțul și industria țării și cea locală, exprimându-și convingerea că punctul culminant al crizei a trecut. Arătând înfăptuirile guvernului prezidat de N. Iorga, în scurtul timp de când a venit la putere, explică asistenței avantajele tarifului preferențial, convenția comercială cu Germania fiind aproape încheiată, de pe urma ei urma o învioreare a agriculturii românești, prețurile orzului și porumbului urcându-se sigur. În continuare, arată că guvernul va realiza economii desființând toate sinecurile și organizând solid și rațional munca națională în așa fel ca, într-un viitor foarte apropiat, impozitele să fie scăzute și comerțanții să fie mulțumiți¹³.

Între măsurile adoptate de consiliul comunal se numără: sprijinirea construirii localului Liceului de fete „Iorgu Radu”¹⁴, ajutorarea sinistraților în urma inundațiilor din vara anului 1931¹⁵, organizarea acțiunilor de divertisment în Grădina Publică. Conducerea Regimentului 12 Cantemir se angaja ca muzica militară să susțină concerte în aer liber de două ori pe săptămână în Grădina Publică¹⁶. Prefectul județului Tutova și-a exprimat încrederea în aprobarea de către parlament a Legii conversiunii datorii agricole, menită să aducă o anumită ușurare pentru populația rurală, înglodată în numeroase datorii către stat¹⁷. Această lege a fost sprijinită în parlament și de național-țărăniști, deși noua lege lovea în instituții de credit, întemeiate de guvernele național-țărăniști, precum și în băncile populare, susținute de Partidul Național Țărănesc¹⁸. În acest scurt timp a reușit să înființeze 50 de biblioteci sătești cu fonduri și cărți obținute de la „Casa Școalelor”.

În aprilie 1931, George Tutoveanu fusese numit prefect de Tutova iar George Pallady primar al orașului Bărlad în guvernarea profesorului Iorga. Se știe că N. Iorga nu era politician, ba chiar era complet lipsit de experiență politică, totuși a acceptat postul de prim ministru, spunând că „regele nu se refuză”, într-un guvern care de fapt era condus de un adevărat politician, Constantin Argetoianu, reprezentantul bancherilor din țară. Iorga a apelat la toți învățătorii din țară pe care-i cunoștea rugându-i să accepte posturi de conducere în guvernare. Pentru Tutova l-a solicitat primul pe istoricul Virgil Caraivan¹⁹, dar acesta nu a putut fi convins. Apoi, prin convorbiri telefonice urgente, a reușit să-l convingă pe G. Tutoveanu și pe George Pallady și astfel se ajunsese ca în situația de mare criză prin care trecea țara atunci și când prin toate cărciumile se cânta „Curba lui Lalescu” (aviz la curbele de sacrificiu, care se cereau de fiecare guvernare), - județul să fie condus de un poet, George Tutoveanu, și primăria de un alt poet, George Pallady.

La banchetul oferit de funcționarii din Bărlad prefectului de Tutova, George Tutoveanu, în seara de 27 iunie 1931, președintele comisiei interimare de la Primărie, George Pallady, i-a dedicat următoarele versuri: „Nu vă mai văd căsuța pe perete,/ Modest sculptată-n os și lemn de nuc,/ Pendule vechi cu lanțuri lungi și cuc/ Tovarășe duioase și discrete./ Nu mai aud în fiecare seară/ Tic-tacul vostru liniștit și grav/ Nici cucu-n prag, subțire și firav,/ Cântându-mi ora-n dimineți de vară./ Toți v-au uitat... a voastră strălucire/ S-a stins treptat cu fiecare pas,/ Iar din trecutul vostru n-a rămas/ Decât din vremi – o pală amintire./ Pendule vechi cu lanțuri lungi și cuc/ Când rătăcesc în nopțile cu stele/ Un gând tresare-n fundul minții mele:/ Pendule dragi, ca voi și eu mă duc...”²⁰. George Tutoveanu și George Pallady, fiind ocupați cu treburile administrative, n-au mai prea avut vreme de „Academia bărlădeană”.

George Tutoveanu (1872-1957) a fost o personalitate proeminentă a culturii bărlădene. Viața și activitatea lui se confundă cu istoria culturală a Bărladului, mai bine de jumătate de veac. G. Tutoveanu a fost un strălucit animator și poet. „Eu n-am altă avere decât stima fără margini pentru oamenii care-și fac din viață și din toate puterile lor de muncă, o jertfă pentru înălțarea sufletească a celor mulți”²¹. G. Tutoveanu a căutat să

creeze instituții de cultură și să înființeze ziare și reviste, prin care cultura să ajungă la cei însetați de cunoaștere și de frumos. George Tutoveanu a voit să facă din orașul Bărlad o cetate de cultură asemănătoare *Provenței* lui Frédéric Mistral.

Note:

1. Redacția și administrația: Str. Căpitan Kostake 15, Bărlad. Ziar independent. Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni sub direcția unui comitet. Secretar de redacție: George Nedelea. Abonamente: un an 100 lei, șase luni 60 lei. Abonamentul se plătește înainte. Anunțuri și reclame după învoială.
2. „Moldova”, anul I, nr. 1, vineri, 2 ianuarie 1931, 4 pagini, 3 lei.
3. *Ibidem*. George Nedelea s-a remarcat ca poet de runde, de aceea i se mai zicea „Ghiță Rondelea”. A fost coautor la „Antologia scriitorilor bărlădeni” (1937).
4. *Ibidem*. G. Nedelea, bibliotecar la Casa Națională a participat activ la viața culturală a Bărladului. Îl găsești prezent în mai toate publicațiile bărlădene.
5. Conf. univ. dr. G.G. Ursu, „Amintiri despre George Tutoveanu și alți scriitori bărlădeni”, în „Școala bărlădeană”, decembrie 1972, p.25.
6. „Înainte”, anul I, nr.2-3 din februarie 1931; „Moldova”, anul I, nr.7, joi, 2 aprilie 1931.
7. „Buletinul statistic al României”, nr.8, aprilie-iunie 1931, p.3-27. În cadrul rubricii „Rezultatul alegerilor. Succesul Guvernului „Uniunii Naționale la Tutova”, gruparea Corneliu Codreanu a obținut 554 voturi, lupiștii 386 voturi iar evreii 133 voturi („Moldova”, anul I, nr.10, luni 1 iunie 1931).
8. „Moldova”, anul I, nr.8 din 12 aprilie 1931; *Ibidem*, nr.7, joi, 2 aprilie 1931.
9. Corespondență cu Ministerul de Interne în legătură cu venirea la conducerea guvernului a lui Nicolae Iorga, măsurile luate în legătură cu alegerile guvernamentale, manifeste despre alegeri, *numirea profesorului George Tutoveanu ca prefect al județului Tutova* (Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui (D.J.A.N.V.), fond Prefectura județului Tutova, dosar nr.1/1931, pachetul nr.3).
10. *Ibidem*, nr.9, miercuri, 6 mai 1931.
11. *Ibidem*, nr.11, luni, 21 iunie 1931.
12. *Ibidem*, nr.12 din 15 iulie 1931.
13. *Ibidem*; vezi și Corespondență cu Ministerul de Interne cu privire la modificarea bugetului județului Tutova, ședințe ale comisiei de propuneri pentru înaintarea funcționarilor județeni, comunali și sătești (Dosar nr.2/1931, pachetul nr.3).
14. *Ibidem*, anul I, nr.19 din 15 noiembrie 1931.
15. *Ibidem*, anul II, nr.3 din 15 ianuarie 1932.
16. *Ibidem*, anul I, nr.11, luni, 21 iunie 1931.
17. Bugetul general de venituri și cheltuieli (Dosar nr.3/1932, pachetul nr. 3).
18. „Dezbaterile Adunării Deputaților” (D.A.D.), nr.89, Ședința din 16 aprilie 1931, p.4505; *Ibidem*, nr.67, Ședința din 23 martie 1932, p.2610.
19. Revista studentească „Tribuna” a fost înființată la București în anul 1903, ca o reacție la desființarea de către autoritățile austro-ungare a revistei transilvănene „Tribuna”.
20. „Moldova”, anul I, nr.12 din 15 iulie 1931. În ultimul număr al periodicului bărlădean este menționat Toader Emandi, fost primar al orașului Bărlad înainte de război (1910). Lui i se datorează înființarea uzinei electrice, luptându-se din greu cu opoziția care argumenta că „e mai bun iluminatul cu petrol” (Periodicul bărlădean „Moldova”, anul II, nr.3 din 15 iunie 1932).

Mircea Coloșenco

A.D. XENOPOL – Cărturar român de dimensiuni europene

(Iași, 24 martie 1847 – 27 februarie 1920, București)

Istoric, sociolog, economist, jurist și filosof al artei și istoriei, a realizat prima vastă sinteză a istoriei românilor (*Istoria românilor din Dacia Traiană*, 9 vol., 1880-1910; ed. a 3-a, 14 vol., 1925-1930), lucrare rezumată în franceză (*Histoire des Roumains de la Dacie Trajane*, 2 vol., Paris, 1896). A demonstrat caracterul științific și sistematic al istoriei, susținând că în succesiunea fenomenelor istorice se manifestă „serii scurte” și nu legi, spre deosebire de științele „de repetiție”, căci istoria este succesiunea ireversibilă, în esență nerepetabilă, a unor fapte de înlănțuire cauzală. Teoria istoriei elaborată de A.D. Xenopol, înrudită cu cea a lui W.Windelband și H.Rickert (afirmarea caracterului individual, irepetabil, al istoriei) și cu cea a școlii pozitivistice (teoria factorilor), rămâne originală, în esența ei deterministă. Așa se explică largă-i circulație internațională (*Théorie de l'histoire*, Paris, 1908).

Ca filosof al artei, reflecțiile sale privesc nu numai sensurile generale ale folclorului românesc, ci și chestiuni de strictă specialitate privind caracteristicile creației populare (caracterul colectiv, relațiile dintre individul creator și colectivitate, sistemele metrice și ritmice, considerații asupra versului tetrapodic, dipodic și neregulat), necesitatea așezării creației culte pe temelia culturii populare, aprecieri asupra problemelor de metodologie a culegerilor de folclor, recenzii despre unele culegeri de creații populare (ale lui N. Caranfil și G.Dem. Teodorescu). Principalele lucrări de acest fel sunt publicate în revista „Convorbiri literare”: *Ceva despre literatura populară* („C.L.”, VI, nr.4, 1 iulie 1872, p.176) și *Încercări asupra versului român* („C.L.”, IX, nr.3, 1 iunie 1875, p.105). A.D. Xenopol a remarcat primul în poetica românească faptul că stihul creatorului anonim conservă în starea cea mai pură structurile limbii naționale.

A fost profesor secundar, avocat și procuror, profesor universitar (1875), decan și rector la Universitatea din Iași (1898, 1907), membru titular al Societății „Junimea”, membru al Academiei Române (1889), membru de onoare al Societății de Arheologie din Bruxelles (1900), membru al Institutului Internațional de Sociologie (1903), membru al Academiei de Științe Morale și Politice din Paris (1914). A întemeiat și condus diferite reviste și a colaborat la diverse publicații naționale și străine.

Opera sa este viabilă și astăzi; omul este o personalitate unică.

Juristul MIHAIL-DUMITRU ISRAIL

1908 – 1998

Studii juridice și, în paralel, studii economice în București. Doctor în drept la Sorbona (Paris). Conferențiar la Facultatea de Drept din București până în 1952, când a fost îndepărtat din învățământul universitar de către puterea comunistă.

Asistent universitar la Catedra de Economie Politică a profesorului Gh. Tașcă. Apreciat la superlativ de către acesta, **M.-D. Israil** are onoarea de a-l avea naș de cununie (1936) la căsătoria sa cu profesoara **Adriana Emil Palade** (1911-2002), sora mai mare a savantului **George Emil Palade**, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974).

Intellectual de vastă cultură, admirabil povestitor, **M.-D. Israil** a lăsat în manuscris interesante și savuroase memorii.

În anul 1985, la solicitarea lui **C.D. Zeletin**, președinte de onoare al Academiei Bărlădene, a acceptat să aștearnă pe hârtie aceste rânduri despre profesorul său.

Mihail-Dumitru Israil

Amintiri despre profesorul Gheorghe Tașcă

Sfârșit de noiembrie 1927. O zi posomorâtă cu păclă și umezeală. În fața Fundației Carol, azi Biblioteca Centrală Universitară, se adună grupuri, grupuri de studenți, cei mai mulți coborând din tramvaiul 15, care are stație în fața restaurantului Cina.

Se apropie ora 11, piața se goleşte în câteva minute. Studenții pătrund în clădire ca să-și ocupe locurile în marea sală de conferințe, unii la parter dar cei mai mulți în cele două rânduri de balcoane.

Astăzi are loc deschiderea cursului de „Legislație agrară industrială și minieră”, anul universitar 1927-1928, cu studenții anului I ai Facultății de Drept din București. Precis la ora 11 – așa cum dealtfel fuseseră avertizați de colegii lor din anii superiori – apare pe estradă profesorul Gheorghe Tașcă, titularul acestei catedre. În fața ochilor noștri avem un bărbat masiv, îmbrăcat în negru cu o eleganță discretă care impresionează din primul moment, prin părul său negru, bogat, numai inele și sprâncenele stufoase care dau un plus de strălucire ochilor de oțel. În mâna dreaptă poartă o servietă pe care o așează cu un gest calm pe pupitrul, fără să o deschidă și apoi, plimbându-se cu pași rari pe estradă, își începe expunerea... Deși au trecut mai bine de 57 de ani, țin minte și astăzi subiectul primei sale lecții: *Despre proprietate*.

După cum am constatat în decursul celor șase ani, din 1935 până în 1941, pe care i-am trăit alături de profesorul Tașcă, în cursul acestei prelegeri, profesorului îi plăcea să citeze totdeauna pe Proudhon: „Proprietatea este, după acea a destinului omnesc, problema cea mai mare ce se poate pune minții omenești și cea din urmă pe care ea va ajunge să o dezlege”.

Profesorul G. Tașcă nu era un improvizator la cursurile sale și, deși nu citea niciodată, își înfățișa cu multă fidelitate opiniile asupra celor mai felurite probleme, cele mai multe de economie politică pură, expuse în conferințe ținute la Universitatea Liberă din București sau publicate în reviste. Ulterior le-a reunit într-un volum cuprinzător de circa șapte sute de pagini intitulat *Probleme economice și financiare* în care studenții găseau materialul necesar pentru pregătirea examenului.

Cursul de economie politică al profesorului Tașcă, *Producțiunea și circulația bunurilor*, a fost publicat abia în anul 1944.

Avea o vorbă sfătoasă și caldă, o exprimare armonioasă și colorată care câștiga atenția auditoriului de la primele fraze și apoi o stăpâna, chiar dacă depășea ora, niciodată însă mai mult de zece minute. Am fost martor al regretului pe care îl exprimau studenții nemulțumiți de faptul că la această disciplină erau afectate numai două ore săptămânal, ceea ce am considerat totdeauna a fi un suprem omagiu adus profesorului lor.

Adeseori, din prelegerile lui se degaja o mare dragoste pentru munca de pe câmp și pentru țaranul român. Nici nu era de mirare, el însuși fiind descendent dintr-un neam de răzeși moldoveni. Îmi

aduc aminte că, într-o digresiune la problema agrară, ne relata cum înainte de primul război mondial, pe sfoara de pământ pe care o avea în Moldova, achiziționase un tractor și angajase un neamț să-l conducă. Pentru că pe vremea aceea apariția unei astfel de mașini agricole reprezenta o adevărată curiozitate, la prima experiență au participat ca martori și numeroși țărani din satul Pochidia; aceștia au privit în tăcere aratul pământului. Profesorul Tașcă, aflat și el de față, li s-a adresat, la un moment dat, țăranilor, întrebându-i ce părere au, ce gândesc, explicându-le că aratul cu tractorul ușurează mult munca și-i sporește chiar și randamentul. Răspunsul țăranilor nu s-a lăsat mult așteptat: „– Plăcut cucoane, cum să nu ne placă, numai că noi atâta spunem: credem că nu se cade ca pământul să fie sfărtecat de mașini, căci el dă rod îmbelșugat chiar dacă-i numai mângaiat...”

Șapte ani mai târziu, adică în 1934, am devenit unul dintre asistenții săi la catedra de la Facultatea de Drept și apoi și la cea de Economie Politică de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, și astfel am avut prilejul să trăiesc în apropierea acestui dascăl până în anul 1944, când s-a pensionat.

Deși înfățișarea sa era a unui om aspru și distant, cine a avut ocazia să și-l apropie descoperea cu uimire un caracter blând, modest, îndatoritor și mai cu seamă drept. În ultimii ani, devenise foarte preocupat de activitățile de la catedră din cauza dezorientării care cuprinsese tineretul universitar, și se străduia să-i arate acestuia, prin orișice mijloace, eroarea în care se afla. Astfel, deși nu obișnuia să ia frecvența la cursuri totuși, începând din 1935, nota prezența la ambele Catedre, dar numai într-o singură zi, și anume, cea de 10 decembrie; era data pe care Asociația Generală a Studenților o declarase zi de grevă și, deci, participarea la cursuri era interzisă. Și nu numai că nota frecvența, ci, mai mult chiar, consecvent, o avea în vedere la examene. Motiva această măsură, susținând că dacă greva era un mijloc legal de luptă, deci justificat, în disputele dintre salariați și patroni, care aveau interese uneori contradictorii, ea nu-și putea găsi nici o explicație în procesul de învățământ, unde studenții aveau interese convergente cu profesorii lor și unde trebuia deci să existe, permanent, cea mai deplină înțelegere și colaborare.

Era singurul profesor care avea curs în ziua de 10 decembrie și trebuie să recunosc faptul că asistența era predominant feminină, studentele fiind mai îngrijorate de perspectivele sfârșitului de an.

După terminarea orei de curs, într-o astfel de zi, profesorul și cei doi asistenți ai săi ieșeau în grup, cu studentele, pentru a le oferi acestora protecție împotriva colegilor agresivi.

În anul 1939, ieșind de la Facultatea de Teologie, adică din aripa Universității din fața Muzeului de Istorie a Municipiului București, căci pe atunci Facultatea de Drept nu avea încă un sediu propriu, am fost lovit de un student; incidentul petrecut în fața statuii lui Spiru Haret a provocat panică și aglomerație. Susținut de profesor și de colegul meu Costin Chirițescu, am fost condus pentru

prim ajutor în farmacia Garibaldi, situată în strada Academiei, colț cu bulevardul Republicii, astăzi Cofetăria Academiei, dar nu înainte de a urca în primul tramvai oprit pe strada Academiei tot grupul de fete pe care îl protejasem. Cu acest prilej, am văzut lacrimi în ochii profesorului meu care murmura parcă numai pentru el: „Sărmanul meu băiat, câtă barbarie!”...

Și pentru că am afirmat că profesorul Tașcă era un om drept, un caracter integru care nu pregeta să sacrifice pentru respectarea echității chiar și o amicizie sau vechi relații colegiale, am să înfățișez o scurtă întâmplare la care am fost – desigur martor nedorit – petrecută în biroul din locuința profesorului Tașcă, situată pe Bd. Republicii.

Era la finele lui februarie 1940, într-o dimineață geroasă, în jurul orei zece. În încăperea în care lucram cu maestrul meu, era frig, deși în soba de teracotă albă focul ardea cu putere. Din această cauză, profesorul își pusese pe umeri paltonul cu blană iar pe cap, căciula de lutru. Concentrați asupra lucrării noastre, aproape că nu am observat când în cameră a intrat un bărbat elegant, cu figura surâzătoare și cu mâini de o deosebită finețe, albe și nervoase, care i s-a adresat direct profesorului, cu o ușoară înclinare a capului, din care, în esență, am reținut următoarele:

„– Sunt profesorul Valeriu Bulgaru, titularul Catedrei de Legislație Agrară de la

Facultatea de Drept din Iași, și deoarece am aflat că Dumneavoastră vă veți pensiona iar eu doresc să viu la București, vă rog să mă sprijiniți în Consiliul Profesoral pentru a obține transferul.”

Răspunsul profesorului G. Tașcă a venit prompt și categoric:

„– Îmi pare rău, domnule coleg, că nu vă pot da un răspuns favorabil dorinței Dumneavoastră, deoarece trebuie să cunoașteți că sprijinul meu este pentru domnul conferențiar Victor Bădulescu.”

S-au mai schimbat apoi câteva amabilități fără vreo semnificație deosebită, căci esențialul fusese consumat. După plecarea musafirului, profesorul Tașcă mi s-a adresat:

„– Să continuăm munca noastră! Și apoi: „Cred că nu se putea altfel. Așa este drept, așa este corect!” a vorbit mai departe profesorul, ca pentru sine, plimbându-se prin birou. Astfel înțelegea profesorul G. Tașcă să se comporte când era convins de justetea unei cauze și pentru a o sluji mergea drept înainte, fără șovăieli și înfruntând orice risc. Consider necesar să arăt și epilogul acestei întâmplări. După pensionarea profesorului, catedra a fost ocupată numai doi ani de către profesorul Victor Bădulescu apoi creându-se o Catedră de Politică Economică la care acesta a fost numit, profesorul Valeriu Bulgaru a venit prin transfer la București.

M-am apropiat întotdeauna cu sfială dar și cu multă venerație de amintirile pe

De la stânga: Mihail-Dumitru Israil, Gheorghe Tașcă, Costin Chirișescu
Fotografie inedită din anul 1938.
Arhiva C.D. Zeletin

care le-am strâns în cei șapte ani de colaborare atât la Catedra de Legislație Agrară, Industrială și Minieră de la Facultatea de Drept, cât și la Catedra de Economie Politică de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale al căror titular era, cât și de activitatea omului de știință și pedagogului care a fost profesorul Gheorghe Tașcă. Relatând câteva momente din viața lui, nu am avut altă dorință decât

Ioan Adam

DIMENSIUNEA UMANISTĂ A ASTRONOMIEI

Dacă astronomia a pătruns în viața poporului român, prin elementele sale practice, pentru orientare în timp și spațiu și perpetuate sub formă orală, de la legende până la îndrumări practice, în scrierile vechi ea apare prin fenomenologia care a avut ecou, sau, mai mult, a produs neliniște și panică în rândul oamenilor. Astfel, cometele, eclipsele și fenomenele meteorice sunt amintite în cronică.

Cercetarea astronomică și predarea astronomiei în România au avut o evoluție complexă, în strânsă legătură cu influențele străine prin cărturarilor autohtoni care au făcut studii în afara țării și prezența unor personalități din diverse zone ale Europei.

Ideile pedagogice înnoitoare dezvoltate în învățământul european au pătruns și în țările române în secolul al XVI-lea. Ideile umaniste au ajuns mai întâi în Transilvania, unde s-au dezvoltat unele centre umaniste, ca Oradea, Cluj, Alba-Iulia, Târgu-Mureș, Brașov. Bistrița, care au cunoscut în acea vreme activitatea unor umaniști de seamă ca Nicolaus Olahus, Johannes Honterus, Gaspar Heltai și alții. Sunt cunoscute, de asemenea, realizările culturale ale Moldovei din timpul lui Iacob Eraclid Despotul, cu școala sa de la Cotnari condusă de umanistul Ioan Sommer, format la universitatea din Frankfurt pe Oder, și în cea de la Wittenberg, și cercul de învățați, literați etc. de la curtea domnului muntean Petru Cercel.

Școala de la Șcheii Brașovului - prima școală în limba română cunoscută - a pregătit tineri din tot cuprinsul Transilvaniei, precum și pe cei veniți din celelalte două țări românești.

Alături de retorică, printre obiectele de învățământ

mai figurau poetica și puțină geografie. Erau predate, de asemenea, matematicile elementare și ceva **astronomie**, în **cadru**l căreia era făcut cunoscut sistemul lui Ptolemeu.

O adevărată școală umanistă românească ia naștere la noi în secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, cu reprezentanții de seamă ai culturii românești (Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir, Constantin Cantacuzino etc.).

În secolul al XVI-lea, Despot Vodă, în dorința sa de a înființa o academie, a invitat la Cotnari pe discipolul lui Copernic, pe George Ioachim Rhaeticus, care însă n-a venit.

Activitatea desfășurată în calitate de profesor și rector la Colegiul din Aiud de către Pápai Pariz Ferenc (1649-1714), cel mai de seamă reprezentant al cartesianismului târziu care domina în viața științifică și pedagogică a Transilvaniei, s-a îndreptat deopotrivă spre fundamentarea formării intelectualilor și oamenilor de știință locali, spre reorganizarea repetată a cadrelor școlare ale instrucției, cât și spre păstrarea legăturilor culturale ale Transilvaniei cu universitățile europene. Prin definirea filosofiei în spiritul lui Descartes, el delimitează științele de teologie și accentuează principiul utilității cunoașterii umane: „Filosofia este cunoașterea acelor adevăruri care pot fi înțelese prin rațiunea naturală și pot fi utilizate în practica umană”. În capitolele de fizică ale compendiului intitulat Tyrocinium philosophiae verae (Începutul adevăratei filosofii), autorul face cunoscute în amănunt elevilor săi **cosmogonia și mecanica lui Descartes**. **Vorbind despre Sistemul Solar, el se oprește pe larg asupra vieții și activității lui Copernic**

continuare în pag. 19

Mihai Luca

Biblioteca „Stroe Belloescu” în documente și corespondență de acum 70 de ani

Note documentare pentru o prezumtivă monografie

Mai sunt aproximativ paisprezece luni până când una dintre cele mai importante biblioteci publice din Moldova, ba și din țară, va împlini 100 de ani (15 noiembrie 1906 - 2006), Biblioteca „Stroe Belloescu”, cu peste un deceniu mai tânără decât bibliotecile „V.A. Urechia” din Galați, „Gh. Asachi” din Iași ș.a.

Fondul de carte și, în general, toate publicațiile, în cea mai mare parte proveneau din donații.

Cu șapte decenii în urmă George Tutoveanu era inspector cultural în cadrul Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, manifestând un interes constant pentru îmbogățirea și înzestrarea bibliotecii cu cele mai valoroase opere. Biblioteca era condusă de un colectiv în frunte cu președintele Asociației Casa Națională de Citire a orașului Bârlad „Stroe Belloescu”.

Într-o adresă datată 28 ianuarie 1935 George Tutoveanu îi comunică președintelui Asociației următoarele: „Vă rugăm să primiți, după alăturatul inventar, aceste două sute douăzeci și patru de cărți alese anume de Administrația Casei Școalelor, potrivit cererii noastre, pentru Biblioteca Publică din Bârlad, și dispuneți a mi se confirma primirea.

Cu cea mai deosebită stimă,

Inspector Cultural G. Tutoveanu”

Manuscrisul (ca și celelalte din care vom folosi argumente pentru ideile pe care le așternem) se află în Dosarul de corespondență primită și expediată în anul 1935.

Cu adresa nr.4 din 28 ianuarie 1935, deci din aceeași zi, se confirmă primirea celor 224 de cărți.

Asemenea adrese sunt semnate de G. Tutoveanu la 10 februarie 1935, în martie etc. Toate însoțite cu răspuns de confirmare.

Toate sunt însoțite de inventarul de cărți corespunzător în care cele mai frecvente sunt operele celor mai valoroși scriitori români și din literatura universală, precum și importante lucrări din cele mai diverse domenii.

Un loc aparte îl ocupă în donațiile și colecțiile instituției zestrea cu valori inestimabile în parte ale pinacotecii.

În adresa nr. 16 din 17 aprilie 1935 destinată primarului orașului citim următoarele: „Am onoare a vă face cunoscut că am primit donația de 14 (patrusprezece) tablouri (picturi), făcute de Ministerul Cultelor și artelor pinacotecii Casei Naționale.

Odată cu aceasta vă aducem la cunoștință că toate aceste tablouri le-am înregistrat în registrul nostru de inventarul pinacotecii.” Semnează bibliotecarul.

Prin adresa din 22 aprilie 1935, nr. 18 se va comunica din partea dr. I. Vainfeld donația unui tablou de Tarasov, „reprezentând biserica Sf. Voievozi din orașul nostru”, și continuă donatorul: „Sper ca micul meu dar vă va interesa atât pentru valoarea artistului cât și pentru subiectul tratat”. Patru zile mai târziu se confirmă donatorului primirea tabloului. Asemenea gesturi de mărinimie sunt frecvente de-a lungul anului 1935.

Un loc aparte este cel al adresei cu nr.4142 din 19 aprilie 1935: „Avem onoare a vă ruga să binevoiți a ne confirma primirea și păstrarea în pinacoteca aulei instituției a portretului tatălui lui Alex. Vlahuță — opera pictorului Grigorescu, fiindu-ne necesar la scăderea din inventar.” La data

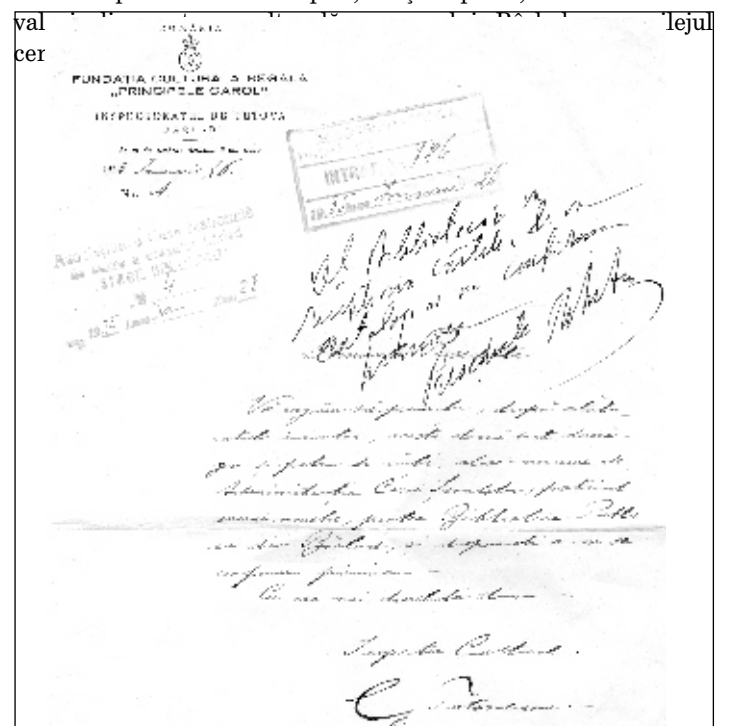
de 6 mai, același an, răspunsul este: „...avem onoare a vă confirma primirea portretului tatălui poetului Alex. Vlahuță, operă a pictorului Grigorescu și pe care îl vom păstra în pinacoteca Asociației Casa Națională «Stroe Belloescu»”.

Când Biblioteca „Stroe Belloescu” împlinea 40 de ani de existență, se comunica Ministerului Propagandei la 19 ianuarie 1946 că „Această instituție, în decursul anilor, prin ajutoarele în bani ce le-a putut obține, cât și prin donațiile făcute de unele persoane, a izbutit să înfăptuiască și să pună la dispoziția publicului dornic de a se instrui, o bibliotecă publică, aceasta numărând astăzi 15000 de volume și o sală de arte cu aproximativ 100 de picturi și opere de artă”.

În anii de la mijlocul veacului trecut instituția trăiește o adevărată dramă. Distinsul și regretabilul profesor Hary Zupperman îmi confesa cu profundă amărăciune că la începutul deceniului șase din secolul trecut sute de cărți din serii de opere complete apărute în condiții grafice ireproșabile ale celor mai valoroși scriitori, filozofi, istorici... din cultura universală și națională — erau mistuite de flăcările focului din curtea bibliotecii de unde, cu mari riscuri, a mai putut salva câteva exemplare din cumplitul sacrilegiu.

Un deceniu și ceva mai târziu, pe când bibliotecile se aflau în subordinea Bibliotecii Regionale „Gh.Asachi” din Iași a urmat alt dezastru. În numele unor regulamente, instrucțiuni și legi nefaste sau închipuite, bibliotecile Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu” și „Stroe Belloescu” au fost depozitate în mod samavolnic de numeroase cărți, reviste și fel de fel de publicații valoroase care n-au mai fost recuperate nici până astăzi.

Convinși că niciodată nu s-au depus eforturi deosebite, din partea nici unuia dintre conducătorii instituției de a se recupera, de a se cunoaște soarta acestor valori, aceste câteva considerente amare să se constituie într-o autentică și fermă cruciadă pentru a se descoperi, fie și în parte, unele din aceste

Stela Covaci

O excursie studențească

(Sighișoara, decembrie 1957)

Recitind în această vară, după mulți ani de la apariția ambițiosului și chinutului roman al lui Marin Preda „Cel mai iubit dintre pământeni” am dat de o frază dezarmantă în care autorul își pune o problemă esențială cu înțelepciunea și amărăciunea pe care o exprima rareori. Iată ce constată marele prozator: „Timpurile s-au înăsprit; nu merge nimeni cu tine în legendă ca să facă, din sacrificiul tău pe altarul valorilor absolute, să lăcrimeze generațiile următoare citind demnele tale de milă, suferințe”. (Volumul II, pag.299, ed. 1980.) Destinul meu personal m-a făcut părtașă la nașterea și continuarea unor legende, unor mituri autentice: mitul Nicolae Labiș și acum, chiar sub ochii noștri, mitul Nichita Stănescu. Sunt mari taine, magia lor nu e descriabilă, de aceea spun și scriu greu.

Iată-mă, acum, încercând să vă prezint un crâmpei din legenda și transfigurarea tânărului poet Nicolae Labiș despre care am mai scris într-o evocare incompletă în cartea „Timpul asasinilor”, alături de Cezar Ivănescu.

Mărturisirea mea despre Labiș din acel text apărut în vara lui 1997 a fost primită, în general, cu emoție, dar a stârnit și reacții cinice, disprețuitoare, ajungându-se până acolo să se spună că Labiș „și-a regizat singur moartea”, iar paginile mele au fost calificate drept „vindicative” fără ca ei să înțeleagă „demnele de milă ale mele suferințe”, adică ceea ce mi s-a întâmplat după moartea lui Labiș: arestare, condamnare și, mai ales, **obligativitatea de a tăcea!** „Adevărul este întotdeauna mai sfios, el tace în fața presiunii indolente a minciunii”.

Scriitorul Geo Bogza ne-a mărturisit cândva nouă, studenților de la Școala de Literatură, că cel care vrea să devină poet (sau măcar om complet) ar trebui în existență să parcurgă patru experiențe strict necesare: 1. să aibă o mare dragoste neîmpărtășită, 2. să aibă tot atât de mare dragoste împărtășită, 3. să-i moară de tânăr cineva foarte apropiat și drag, și 4. să facă, dacă e posibil, și ceva pușcărie. Aș adăuga că i-ar mai trebui câteva lucruri: să fie înzestrat cu milă, dar și curaj, și, în primul rând, să-l îngăduiască Dumnezeu.

Doresc acum să aveți bunăvoința să mă-nsoțiți într-un crâmpei de legendă sau de poveste păstrat în memoria unui caiet cu scoarțe albastre din 1957 al cărui moto era un citat din Omar Khayyam: „Cumpără vin, ascunde-te cu el, și lasă-l să te consoleze”. Caietul conține versuri scrise la Sighișoara cu ocazia unei excursii studențești plină de peripecii, prima și ultima mea excursie pe meleaguri ardeleni. Sfârșitul lui decembrie 1957 însemna pentru mine personal comemorarea dureroasă a unui an de la moartea lui Nicolae Labiș. Universității din București îi rămăseseră niște fonduri pentru „acțiuni culturale”, acțiuni care, în acea vreme turbure, erau foarte riscante (amintesc în treacăt festivitățile studențești din aprilie al aceluiași an, prilejuite de comemorarea la Putna a 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare, festivități capcană regizate diabolic de Securitate și soldate apoi cu numeroase arestări și persecuții). Am fost selectați vreo 20 de studenți pe baza notelor, dar, mai ales, pe bază de dosare. Îmi amintesc seara plecării din București într-un tren înghețat și foarte aglomerat. Noi, în haine subțiri și ponosite, cu merinde puține, ne-am îndulcit toată noaptea călătoria cu bancuri și cântece de drumeție. Eram strict supravegheați și muștruluiți la tot pasul de către Mitu Grosu, profesorul titular al catedrei de folclor, congestionat și fără chemare, ușor speriat de sarcina dificilă pe care o avea. Alături de el cu o însărcinare mai precisă, un asistent de la catedra de marxism-leninism al cărui nume l-am uitat. Nouă nu ne păsa de nimeni. Am stat toată noaptea pe coridorul abia luminat al

trenului privind întunericul de afară, necunoscut și imprevizibil ca și viitorul. În acel grup majoritatea studenților erau de la secția de română, anul IV. Printre ei Nicolae Velea, Gabriel Dimisianu, Vasile Moldovan, Nușa Țoropoc, precum și mulți alții. Pe data de 11 decembrie am vizitat Cetatea Devei. Era o zi friguroasă, peste Cetate ninge rar, o vedeam sus, micșorată de cețuri. Concretă și impunătoare era numai statuia lui Petru Groza de la poalele Cetății. Seara, într-o cameră de cămin înghețat, privind pe geam zăpada care acoperea totul, am scris premonitoriu o poezie:

„Cling, cling, clipele ning...
Strada mută-i o pasăre mare,
Foarte sus Steaua Polară a răsărit
Cine o mai caută oare?
Flacără albă a nopții, bine-ai venit!

Cling, cling, clipele cad...
Acum zborul nostru alunecă.
Nu știi dacă va fi urât sau frumos
Căutând mereu ni se întunecă
Aparentul urcuș ne duce în jos.

Cling, cling, clipe dispar...
Unde am fost când mâna-mi era la tâmple?
Lumea mea mă-mpresoară din nou
Ceva neapărat are să se-ntâmple
Numai de s-ar păstra vreun ecou...”

A urmat Clujul. Aparenții mei prieteni i-au făcut o vizită clandestină lui Blaga în mare taină, eu am fost exclusă. Mai departe am poposit la Sibiu și la Rășinari. Sarcina era să vizităm casa memorială a lui Octavian Goga, cimitirul, satului și fabrica de covoare de la Cisnădie – program strict și disciplinat. Muzeul l-am vizitat cu toții, de asemenea cimitirul dar în drum spre fabrică, la o cotitură, înțelegându-ne pe șoptite, câțiva ne-am răsfiat neobservați, îndreptându-ne spre cârciuma lui „Lae Chiorul”. Printre noi Nicolae Velea, Vasile Moldovan, Nușa Țoropoc, Domițian Cesereanu. Încărcați de lecturi, de poezia locurilor sfinte, am intrat în cârciumă ca într-un vechi sanctuar. Unind câteva mese și făcând chetă, cu greu am adunat câțiva lei pentru câte un țoi de țuică. A fost suficient ca să ne euforizăm recitând și cântând din Goga și din Coșbuc. Un coleg de la română, Funeriu, ardelean autentic, cu o voce nemaipomenită a încins atmosfera, redând piese din folclorul natal, și, în special, o variantă a baladei „Miorița”. După fiecare vers vibra refrenul „lelei, lelei, lelei” disperat și plin de nostalgii ancestrale. Dar țoiurile s-au terminat repede. Nicolae Velea abia se dezmoțise și noi doream din tot sufletul să dea drumul repertoriului său original care începea cu: „pe mine ce mă oftică e dorul de mămăligă”, urmat de celebrul „lume, lume, soro lume”. Îi făcuse acestui cântec o traducere ad-hoc în franțuzește de tot hazul:

Lume, lume, soră lume!	„Mondî, mondî, ma soeur mondî,
Nu mă mai satur de tine	je ne me sufis de ten
Cum nu mă satur de pâine!	com je ne sufis de pen
Lume, lume!	mondî, mondî

C-așa-i lumea trecătoare	Cî la mondî se pase
Unul naște, și-altul moare,	chelcî mer e chelcî ne,
Lume, soră lume!...	mondî ma soer mondî”...

Acest repertoriu mucalit de un haz nebun i se potrivea întru-totul lui Velea. La un banchet de sfârșit de facultate, în iulie 1957, la restaurantul „Parcul trandafirilor”, Velea îi cântase Mariei Tănase, invitată să onoreze serbarea studențească. Marea cântăreață l-a savurat cu interes și amuzament.

Întorcându-mă pe firul amintirilor la crâșma din Rășinari unde dorind din tot sufletul să-l stimulez pe Velea, am scos ultimii cinci lei din buzunar și i-am întins cântărețului. Velea i-a luat repede și a tulit-o spre tejghea. Ghinionul a făcut însă să-i apară-n față un localnic care tocmai atunci intrase pe ușă. Avea o găină albă pe care o strângea la pieptul sumanului. Îl trimisese, probabil, nevasta s-o schimbe la cooperativă pe cine știe ce produs de mare necesitate: sare, ulei sau gaz de lampă. Zarva caldă a cârciumii l-a atras pe bietul om o țară înăuntru. Văzându-l pe Velea, s-a oferit spontan să-i vândă găina. Velea i-a întins cei 5 lei din care trebuia să bea și adălmașul. Era cam mic prețul găinii din cauză că cei 5 lei se cam duseseră pe adălmaș, iar țaranul prinsese poftă de petrecere, îi plăcea de cumpărător, și, uitând cu totul de frica nevestii, s-a prins în horă lângă noi, studentele. Velea dansa în mijloc cu găina cerută cu împrumut și de Dimisianu. Totul a încremenit când, mirosindu-i urma, a apărut în mijlocul horei nevasta țaranului, mai zburliță decât orătania. Desfășurându-și blestemele trăgea cu osârdie găina din mâinile lui Velea care nu vroia s-o cedeze în ruptul capului. Velea susținea că a cumpărat-o cu 5 lei, dar până la urmă femeia i-a smuls biata găină jumulită. Împingându-și bărbatul în ghionturi, l-a scos din cârciuma blestemată, în timp ce Velea își plângea cu lamentări găina pierdută. Brusc, câțiva dintre noi s-au trezit la realitate: se făcuse târziu, grupul celălalt, împreună cu profesorii însoțitori, după ce ne căutaseră prin tot satul, o luase spre Sibiu. O ușoară spaimă de consecințele previzibile ne prinsese pe toți. Am pornit-o prin Rășinari spre stație într-un amurg de basm. Era iarnă pe uliță, zăpada roz scârția diamantină, câinii flocoși ne lătrau de după stoguri. Mireasma de fum de țară și clopoței săniilor ne însoțeau. La capătul liniei ne așteptau ceilalți și, mai ales, îndrumătorii, cu ochi aspre și amenințări. Ne-am oprit spășiți primind cu capetele plecate perdaful. Numai Velea, mai la o parte, satisfăcea curiozitatea unor țărani: „Ce să fie, îi lămurea el, suntem studenți de la București și unul din profesorii noștri a furat de aici din sat o găină!” S-a hotărât să fim întorși la București, dar asta încurca tot programul excursiei. Mulți din cei nedisciplinați trebuiau să susțină viitoarele întruniri de la Sibiu și Sighișoara cu referate de literatură, recitări etc. Luându-ne inima-n dinți le-am cerut spășiți iertare, făcându-ne autocritica și promițându-le seriozitate și ascultare. Până la urmă s-au înduplecat și, astfel, ne-am continuat drumul spre Sighișoara. Am poposit pentru o zi și o noapte în Cetatea Sighișoarei cazați din nou într-un cămin mare și rece. Medievala cetate ne-a copleșit, deși părea aproape părăsită. Seara, într-o sală imensă, sub auspiciile responsabililor locali, s-a organizat o seară culturală urmată de dans. Colegii mei împreună cu mine am hotărât să dedicăm acea seară poetului Nicolae Labiș, dispărut dintre noi exact în urmă cu un an. S-au ținut scurte cuvântări urmate de recitarea unor poezii din volumul „Primele iubiri”, singurul apărut cât mai trăia poetul. Încă de la apariția volumului, Labiș îl considera, pe drept cuvânt, depășit. Am îndrăznit să fac ceva mai mult și am recitat acea „Miorița” labișiană pe atunci necunoscută, poezie în care poetul în mod zguduitor își contopea destinul fatal cu acel destin din cunoscuta baladă. Iată câteva strofe:

„Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Zbuciumat se plânge fluierul de fag.
Inima mi-o strânge și-mi pătrunde-n sânge
Acest cântec dureros și drag.

...

Să îngână lin liniști în arin,
Tremură la stână fluierul de soc.
Măicuță bătrână cu brăul de lână,
Ce mai cați bătutul de noroc?

...

El cu ochi ca mura, tras ca prin inel,
El, cu plete negre-n vânturi scuturate
N-are să mai poată mândru ciobănel
Înainte ta să se arate...

...

De ce fugi pe câmpuri, după ce chemări?
Despletit ții părul – albă vâlvătaie...
Vezi, de vânturi dusă, s-a topit sub zări
Miorița laie, laie bucălaie.

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Stau câte odată împietrit și mut
Să-nțeleg o clipă neînțelesul grai
Plin de jalea unui veac trecut...”

Am recitat-o ca pe o rugăciune ce-mi frângea inima. După aceea, în timp ce colegii se amuzau trucând o tombolă cu un fazan câștigat de Mitu Grosu, căci toată lumea a scris pe bilețelul din urnă numele profesorului antipatic, și strigându-i de la obraz: „Ai căzut de fazan!”, eu priveam tulburată ceasul de la mână. Trecuse de miezul nopții, se apropia ora crimei de acum un an. Am ieșit din sala unde începuse dansul și am pornit pe podul de lemn spre biserica ce străjuia cimitirul. Simțeam chemarea singurătății și apropierea de un alt tărâm. Cerul înstelat lumina straniu biserica și monumentele funerare. Mi se părea că bătea miezul nopții în clopoțele de aramă ale cetății. Ningeă tăcut, veșnicia îmi întindea brațele. Rătăceam fără teamă printre morminte recitând în gând din Blaga:

„Făpturi care ați fost unde vă țineți
Nu le călca soră ochii – clopoței vineți.”

Ascultam vântul care venea din liniște, ascultam apele ce veneau din pământ spălând osemintele. Simțeam cum din piept, o pasăre albă, un pescăruș, încerca să-și ia zborul ca să iasă în întâmpinarea „albatrosului ucis”.

M-am întors băjbăind în camera mare a căminului unde eram cazați. M-am așezat pe patul rece și am scris pe genunchi în acel caiet albastru niște poezii dedicate acelei Sighișoare, martoră a „clipei repede ce ni s-a dat” atunci. Nu bănuiam că peste foarte scurt timp voi fi în închisoare, condamnată pentru tot ce-am gândit și simțit, fiind credincioasă mie însămi, lipsită total de prudență și instinct de conservare. Naivă, romantică, inconștientă rătăceam pe „cărări de nea și pierzanie”. Poezie...?! Aproape tot ce fusese valoros era interzis și tocmai de aceea citeam clandestin și cu mare sete Blaga, Radu Gyr, Arghezi... Poezia contemporană o simțeam anostă, politizată total, nesinceră. Chiar poezia de dragoste trebuia obligatoriu să conțină elemente proletare. „Ilenița era cu tractoru”, iar bietul Dan Deșliu scria:

„Bună dimineța, fată cu mistrie,
Vrei să-ți fac un cântec sau o poezie?”

Mai pe șleau, angajatul Nicolae Stoian declara:

„O, dragoste, iubirea-mi milenară,
Care atâția ani în lanț ai stat
Ești ridicată acum întâia oară
La rangul de politică de stat.”

Ce-i drept, câteva tinere poete încercau să tipărească poezii

de dragoste. Printre ele, Doina Sălăjan, pe care Labiș a îndrăginit-o mult, avusese curajul în 1956 să scrie:

„Încearcă să mă iubești, încearcă
Să dorești să plecăm, să ne pierdem aiurea
Doamne, ce frumos ruginește pădurea.
Vreau iubirea ta să se întoarcă...”

Tinerele poete au suferit diverse consecințe pentru poeziile lor sentimentale. Amintesc de Gloria Barna, Mioara Cremene, Aurora Cornu. Cu marele lui talent, forță și inteligență, Nicolae Labiș începuse deja să devină un stindard pentru ceilalți. Fermentul ce ne unea, cugetul și spiritul lui, putea să ne mobilizeze și faptele. Pentru comuniști, constituia un mare pericol acest poet convertit la adevăr de către propria lui conștiință. A primit avertismente. Nu s-a potolit. L-au ucis perfid, ștergând urmele. Chiar și acum, după atâția ani, e periculos să vorbești despre asta. Securitatea declară și acum că nu posedă nici o foaie din dosarul Nicolae Labiș. Atunci, pe patul de moarte, am convingerea că a existat un legământ între Labiș și Aurel Covaci, un jurământ pe viață, mai ales ca să-și protejeze familia și prietenii. De fapt, poezia încifrată pe care i-a dictat-o

pe patul de moarte lui Aurel Covaci, „Pasărea cu clonț de rubin”, spune totul:

„Pasărea cu clonț de rubin
S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.”

În acea noapte la Sighișoara, în căminul pe care l-am pomenit, am scris un poem intitulat „Jocul cu umbra”:

„...Acum când aproape nu înțeleg pentru cine mă mișc,
Pentru ce port totuși lumina acestui fluid mișcător,
Mi-ar fi foarte ușor să intru în peșterile înguste
În care cei muritori poposesc la masa dezamăgirii.

Vreau totuși să pâlpaș, să mă joc cu umbra,
Acea umbră mare, îngrozitor de tristă,
Pe care n-aș dori să o iau în serios niciodată.”

Din păcate a trebuit s-o iau mai mult decât în serios. Aceasta s-a întâmplat după 3 luni de la Sighișoara, pe 14 martie 1958. Atunci am început o cu totul altă excursie prin hrubele subpământene, nemiloase, ale penitenciarelor politice.

...Sar putea remarca o evoluție în ceea ce privește formula narativă, mai tributară tehnicilor moderniste, în *Ieșirea din careu*, pe când în *Pescărușii de pe malul mării* linia povestirii aspiră spre postmodernism, fiind, adică, mai apropiată de simulacrele prozei tradiționale, cu vădita intenție de creare a unei atmosfere vag romantice, neosămănătoriste, pe fondul unei lumi ostile normalității vieții. Am impresia că *Ieșirea din careu* a fost scrisă cu imaginea Hortensiei Papadat-Bengescu în față, pe când în acest ultim roman modelul e Duiuiu Zamfirescu, invocat, de altfel, de mai multe ori în paginile cărții. Se atestă, cu acest prilej, că autorul *Vieții la țară* încă e un prozator viu, capabil să declanșeze energii creatoare. Scriitura rămâne „modernistă”, dar modelată cu harul molcomirii povestitorilor moldoveni, narațiunea curgând firesc, destul de antrenant, deși, la drept vorbind, nimic spectaculos nu se petrece în viața personajelor.

Amatorii de culoare locală pot găsi satisfacții în întâlnirea cu evenimente, personalități, descripții localizate în Bărlad, Vaslui, Iași, într-o perioadă destul de întinsă, de prin deceniul cinci până în preajma căderii regimului comunist. Personaje ca Ioana și Adrian, bătrânul dascăl Neculai Codrescu, tatăl lui Adrian, Andrei Sileni, ziarista-narator și alte câteva sunt conturate cu naturalețe și chiar se țin minte, deși poate mai viu este insurgentul cărturar Matei Ionescu. Dacă în creația de personaje autoarea idealizează prea mult, nemulțumită chiar că n-a reușit să surprindă cum se cuvine frumusețea umană a cuplului central, certitudinea care ni se prezintă ca demnă de semnalat este darul povestirii, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm, în continuare, de la d-na Petruța Chiriac depășirea oricărui amatorism și intrarea în rândul profesioniștilor.

Fragment din roman

* *

Ne refugiem noaptea în camerele vilei, colorate și odihnitoare. Puternic ozonate, ele ne readuc la preocupările zilnice.

Îi dădusem lui Ștefan unul din manuscrisele mele cu povestiri. Acesta urma să-l propună comisiei pentru concurs, și eu mă emoționez acum, la gândul lecturii lor.

Adorm greu, între misterul ruperii relației mele recente cu Lorin, și compania, pentru un timp, a Ioanei și a lui Adrian.

Ca inginer, Lorin parcursese și el ani buni de glorie. Îl înțeleg de la depărtare. Își va învinge orgoliul de profesor unic la catedră? Sau la Cercetare își va găsi un alt rost?

Practic, nevoia unor proiecte din exterior l-ar convinge în problemele mai noi de viață. Colorată și mai însoțită în arhitectura ei, clădirea Muzeului Artelor și a clubului din fața Institutului îi pot da speranța că ele vor concura, peste puțin timp, cu alte clădiri din Apus.

Încerc să adorm și nu iau un calmant, chiar dacă vântul provoacă un foșnet înfiorător al plopilor din curtea vecină. Printre picurii de ploaie se aud dincolo numai paginile întoarse ale cărților lui Adrian, și rar, schițele Ioanei, aruncate pe podea: interiorul camerei, unde citește Adrian, prins în miniatură. Un colț al încăperii de unde se vede satul. De acolo se revarsă acum liniștea nopții. Parcă o simt! Măine ea va lua, sub alte unghiuri, podețul peste care trecem, când urcăm în stațiune.

Adorm în foșnetul ploii, imaginându-mi mausoleul și drumul

spre cimitirul îngrijit, altfel. Chiar și alea umbrită de brazii de sub munte, nu mi-o pot închipui, fără exilul de acum un veac al lui Alecu Russo, la Soveja.

Atâta liniște și pace acoperă oamenii pe locurile fiilor Vrâncioaiei! Atâta liniște!...

Prin umbra sălbatică a coniferelor de aici trebuie să se fi profilat și tristețea pașilor lui Russo și a inimii lui îndurerate. Acum, desigur, nici un alt loc, decât alea pietruită de sub brazi, urcată zilnic de turiști spre zmeurișul urșilor, pe drumul spre Nord, să mai poată vorbi oamenilor de trecut! Și noi, cei din prezent: „Și aici au fost luptele de la Mărășești, Mărăști, Soveja”, îmi sună în urechi spusele moșului, care aștepta mașina spre oraș.

Poate în somnul meu evit încă urcușul, pe care-l simt greu, și scapăt la vale, printre pietrele unui râu...

* *

Ne trezim de dimineață cu iarba umedă. Îmi amân plecarea cu o zi.

S-a făcut din nou vreme bună. Pe la orele 9 suntem în Poiană și oamenii se așază pe pleduri, urmărind cum trec turmele de oi spre deal, pe lângă ei. Stăm cu aparatele de radio deschise și ascultăm muzică. Soarele ne încălzește până după amiază, surprinzându-ne în alte preocupări; Adrian fredonează câteva melodii de stepă, după ploaia uimitoare și apariția rapidă a soarelui. La munte acest lucru este obișnuit.

Facem cu toții o cură zdravănă de bere, continuând să-i ascultăm poveștile cu tatăl venit din război, și intuițiile religioase ale copilului, ușor reprimare de atmosfera timpului.

O dată îl întrebase pe bătrân dacă acesta își face vreodată cruce, pășind alături, pe câmp, vara, când arau.

“Eu îmi fac cruce cu limba”, se trădase bătrânul, luptându-se, poate, cu propriul destin.

Tăceau.

Timpul acela se vedea și acum în seninătatea ochilor lui Adrian. Albaștri, liniștiți. Numai părul lui blond de adolescent se mai închisese.

Îl tachinam, sugerându-i să iasă din introspecții, să ne povestească mai degrabă subiectul ultimului roman.

- Adrian! - ne amuzam noi - în scurt timp vom citi cu toții romanele tale polițiste, luate pe sub mână. Ai milă, ne lamentăm, și ne ridicăm, schimbând decorul, pentru a ne menține bronzul și ultimele raze ale soarelui, scăpătat, până aproape sub poala copacilor din deal.

Poiana ne îmbată cu mirosul de iarbă și flori de mentă. Plecăm odihniți să culegem romaniță de pe marginea moviștelor sau de pe suprafața vadului pietruit. Și apoi la masă.

Brazii ce străjuiesc stațiunea și platoul cresc și acum sălbatic printre vile vechi și umbresc chioșcurile noi, aruncând culoare peste ele. Interioarele lor ne creează deja dispoziții de oameni ai acestor timpuri.

Aici întâlnim pe cutare actor, pe scriitorul sau sculptorul X. Poposim pe băncile de pe aleea asfaltată a hotelului Zboina, seara târziu, și le auzim confesiunile pasagere despre istoria vieții lui Brâncuși, despre sculptura lui, și-i conducem cu privirea, în plimbarea nocturnă.

Mai departe de vilă se adăpostesc tabere de copii. Ne propunem să mergem și noi să jucăm o partidă de tenis, la gândul că mâine va trebui să plec, iar Ioana și Adrian o vor lua spre ținutul de la Dunăre.

Aerul cald ne mai alină încă. O perdea de nori subțire se strecoară pe cer, parcă ar fi din vată. Soarele nu mai întinde pete de lumină pe văi, și ascultăm din nou radioul. Timpul probabil. Sunetele se împrăstie prin mersul unui cârd cu găște, care se aliniază pe marginea drumeagului spre vilă, dând farmec pârâului. Se ciondănisera cu un alt cârd, lăsându-i ostentativ locul și părăsind poiana. Privim la dealul din față. E încă înșorit și tăcut!

Ascultăm printre poveștile lui Adrian și pe aceea a călătoriei lui cu Labiș, la București. Mai scoate un cuvânt, apoi îl leagă de altceva, și încet deapănă amintirea... frecându-și mâinile.

Așa cum fuseseră ei în acel deceniu, în școală realizaseră două lucruri: apropierea oamenilor de cei care nu-și puteau elibera sufletul altfel, decât scriind, și încetarea competiției cu masca zornăitoare a armelor.

Dar în cântar se mai afla încă problema lanurilor de grâu. În ce parte le vor inclina poezii? Și ne privim din nou!

Le cântaseră amarnic, alături de satirele lui X și Y, adresate confrăților de pe alte meridiane.

Ziarele își croiau deja un drum spre dispute în subtext. Pe undele radio, scurte și medii, abil mișcate de redactori, surprindeai chiar atitudini. În România, de exemplu, se folosea practica unor false obiceiuri, oferite turiștilor, și scriitorii nu întârziaseră să le transpună în cărți. O nuntă la țară, pusă în scenă chiar în mediul rural, și reacția țărăncii de a nu-și falsifica munca și veșmântul la războiul de țesut alternau rapid cu știrea crainicilor despre rapoartele situației din agricultură. Și iarăși, conferințe, conferințe... Dar ne hotărâm să lăsăm în pace politica... pentru că și dincolo de microfon erau oameni, nu?

Adrian propune, în stilul lui șugubă:

- Ioana, hai să ne abținem!

Dar ea revine absolut epic și mai amarnic, înclinată spre analiză.

- De ce? caracterul unei societăți dacă devine imuabil, atunci e nevoie de o schimbare!

- Fii fără grijă, intervine Adrian. Mult mai târziu va acționa acel țaran din romanele lui Rebreanu.

Nu intervin, pentru că simt cum răzbate între ei tânărul crescut la țară, influențat de filmele cu emigranți în America Latină. Nu terminase povestea cu Labiș în drum spre București, și ne preocupă deja autocarul, pe care-l vom lua a doua zi.

Discutam despre timpul cât ne-a mai rămas, pentru a mai inspira aerul pădurii și a ne face bagajele.

A doua zi în autocar, realizez că odihna îmi priise. Ne apropiem de gară. La ora prânzului admiram deja amplasarea mesajelor publicitare de pe peron, așteptând trenul spre casă.

În compartimentul unde îmi ocup locul îl întâlnesc pe poetul C, căruia nu pot să-i evit compania. Îi intuiesc întrebarea din ochi, voit senini și mereu întrebători, dar ea nu întârzie:

- Unde ai dispărut atunci, la întâlnirea de la Casa de Cultură?

Trenul se depărtează de oraș, și eu mă fericesc în gând, că el preferase, imediat, vagonul-restaurant.

Îi fac numai cu mâna, când iese pe hol, pentru că eu aveam un alt traseu și nu voiam decât să îl salut. Îi oferisem lui Sileni ultima lui carte pentru a o recenza, și de fapt, acest lucru ar fi voit să-l știe.

Elena Androne

O controversă... de două mii de ani

Moto: „Ce rău murim noi! Nici atâta lucru n-am învățat din veacurile de moarte prin care am trecut. Trăim prost, dar murim mai prost, în deznădejde, în luptă. Ratăm ultima șansă de pace, singura șansă de salvare. Tristă moarte evreiască a unor oameni care, neviețuind între arbori și dobitoace, n-au avut de unde să învețe frumusețea indiferenței în moarte, demnitatea ei vegetală. Cel mai greu păcat iudaic, poate.” (Mihail Sebastian. «De două mii de ani», p. 102)

De la evrei la Nae Ionescu

Josy Eisenberg îi definea pe evrei ca fiind un grup de mici triburi din marea familie a popoarelor semitice, care îl au ca părinte spiritual pe Moise. Spre deosebire de alte popoare, mai spune el, cel mai important principiu făuritor nu a fost pentru Israel unitatea geografică, obligația de credință și supunere față de o putere politică și nici patrimoniul, ci tocmai conștiința că aparțin unui Dumnezeu comun. Definirea naturii relației care leagă poporul lui Israel cu acest Dumnezeu a constituit însăși esența operei lui Moise de-a lungul celor patruzeci de ani care s-au scurs de la Ieșire până la intrarea în Canaan (Josy Eisenberg, *O istorie a evreilor*). Eisenberg

face o istorie detaliată a poporului evreu, trecând prin toate etapele istorice ale acestuia: iudaismul antic, evul mediu iudaic, prezentându-i aici în umbra islamului, apoi își canalizează studiul pe evreii din lumea modernă. Delimitarea dintre evreii timpurilor biblice și evreii moderni, spune el, nu este mereu limpede, iar sarcasmul cu care este tratată Biblia - și e mai prudent să se atace Vechiul Testament decât Noul Testament - se răsfrânge asupra evreilor.

Secolul al XVIII-lea aduce în atenție o serie de controverse în ceea ce privește statutul evreilor. De exemplu, **Voltaire** a ponegrit fără încetare iudaismul în pagini de o violență deosebită, care amintesc de cele ale lui Luther și ale apologetilor nazismului. Pe de

altă parte **Rousseau** a nutrit pentru credința iudeilor o admirație fără margini, devenind apărătorul lor (J. Eisenberg).

Chiar dacă de-a lungul timpului problema evreiască a atras atenția unor persoane marcante ale omenirii, precum Goethe, Herder, Kant, sau Fitche, preocupările asupra statutului poporului iudeu nu au conținut nici astăzi și poate că nu se vor opri niciodată. La noi în țară, evreii au constituit subiectul a numeroase scrieri care au menținut „tradiția” celor două tabere: pro și contra semitism. De la Eminescu, la Goga, sau alți scriitori contemporani celor amintiți, la filosofii Tinerei Generații, problema evreiască a fost printre principalele discuții generate în cafenelele gen Capșa, sau în presa vremii. Anii '30 au fost marcați de o controversă născută pe marginea prefeței unei cărți scrise de un evreu.

Este vorba despre cartea *De două mii de ani*, a lui Mihail Sebastian și prefațată de mentorul generației, Nae Ionescu. Pe marginea ei, intelectualii ca Mircea Eliade, George Racoveanu, sau Mircea Vulcănescu și-au confruntat ideile în cotidiene, precum: *Vremea*, sau *Credința*.

Conținutul cărții amintite nu a stârnit atâtea discuții, cât a generat prefața acesteia. Problema se pune în felul următor: cum a acceptat Mihail Sebastian - Iosef Hechter, pe numele său adevărat - un intelectual evreu, o prefață virulent antisemită, mai ales că era făcută de profesorul său, Nae Ionescu?

Nae Ionescu, magisterul incontestabil al Tinerei Generații, așa cum îl califică Lavastine, își inițiază studenții în filosofie, în asemenea măsură încât figura sa profesorală le pune în umbră pe aproape toate celelalte. Tot el este cel care deschide calea în plan politic, pe urmele lui discipolii aderând pe rând la Mișcarea Legionară. Cu prilejul seminariilor de metafizică pe care le făcea la Universitatea din București, Nae Ionescu îi remarcă printre alții pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mihail Sebastian și Mircea Vulcănescu, pe care îi invită să colaboreze la ziarul său, *Cuvântul*. La Facultate, la redacție, sau la cafenea, el își ia discipolii sub aripa protectoare, îi îndeamnă să se îndepărteze de dogme și să racordeze filosofia cu existența (A.L-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionescu. Uitarea fascismului*, Editura EST Samuel Tastet Editeur, 2004, pp. 106-107). Mircea Eliade vede o semnificație istorică în situarea lui Nae Ionescu în viața Universității bucureștene, ca elev al lui Nicolae Iorga și moștenitor spiritual al lui Vasile Pârvan, considerând că are o funcțiune socratică, deoarece capătă o valoare deosebită în evoluția culturii românești. El readuce metafizica la punctul ei inițial: cunoașterea de sine (Mircea Eliade, *Profetism în eternitate*, pp.179-180). Într-o hagiografie realizată la treizeci de ani de la moartea magisterului, Mircea Eliade scria: „Cu cât trec anii, cu atât apare mai misterioasă legenda profesorului Nae Ionescu în ochii celor care nu l-au cunoscut și nu i-au ascultat lecțiile de Logică” (Mircea Eliade, *Profesorul Nae Ionescu, 30 de ani de la moarte, Prodomos*, număr special consacrat lui Nae Ionescu, 1970, p.1, apud A.L-Lavastine, op. cit., p. 107). Într-un glas cu Eliade este și Mircea Vulcănescu, care îl califică în 1934 drept autoritate spirituală supremă (Mircea Vulcănescu, *Tendențele Tinerei Generații, Criterion*, p.5), iar Mihail Sebastian, în controversata carte *De două mii de ani* urmat de *Cum am devenit huligan*, spune despre Nae Ionescu că este un „director de conștiință”.

Ca și ziarist, stilul lui Nae Ionescu era direct și ținea de oralitate. Cursurile sale erau mult mai impresionante vorbite, decât scrise. Știa să electrizeze audiența, care era foarte numeroasă. Știa însă la fel de bine să facă acest lucru și în scris, în limbajul vioi și incisiv al ziaristului. Era recunoscut pentru originalitate și pentru articolele sale sarcastice ori fulminante. Stilul său se remarcă prin lipsa de emfază și simplitate. Încă de la primele articole din *Noua Revista Română* se observa siguranța de sine, concentrarea, lipsa de timiditate sau stângăcie. Ca ziarist, activitatea publicistică de bază este legată de ziarul *Cuvântul*.

Școala pe care Nae Ionescu a creat-o în ziaristica românească a reușit să dea posterității o serie de personalități ale filosofiei și publicisticii românești. Printre acestea se numără Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Pandrea, Gheorghe Racoveanu. Și asta pentru a aminti numai pe cei care făceau parte din redacția *Criterion*.

Prefața...

Pentru Nae Ionescu, evreii sunt o amenințare mortală pentru ordinea creștină a lumii. În prefața cărții mai sus amintite, el crede că evreul este persecutat de când e lumea: „E adevărat că de când e lumea și de când sînt evrei - căci în adevăr evreii sînt de când lumea - neamul acesta a suferit”. Și subliniază caracterul necesar al suferinței evreului, prin prisma agonizării lui Iuda, care „suferă și trebuie să sufere”. Pentru această suferință a unui popor damnat de istorie, cauza nu poate fi alta decât însuși poporul iudeu: „...vina e numai a lor, pentru că de când există, ei nu au făcut decât blestemății” (Nae Ionescu, *Prefața*, de la *De două mii de ani*, de Mihail Sebastian, Editura Humanitas, București, 1990, p.8). Cu toate că încearcă să scoată la iveală câteva atribute pozitive pentru poporul iudeu, Nae Ionescu nu poate accepta lumina favorabilă în care acesta este pus. Astfel, orice latură laudativă este pusă în balanță cu una depreciativă. Dacă se vorbește despre fapte de laudă, atunci se vorbește și despre răufăcători, dacă menționează de filantropie, Ionescu aduce aminte și de „jecmănitari”, iar dacă vorbește despre cei care „au murit cinstit și simplu în război”, atunci nu ezită să îi pună alături pe „trădătorii de război”. Cu alte cuvinte, filosoful încearcă parcă să explice evreilor că în zadar se străduiesc să demonstreze că nu sunt un popor de răufăcători: „...dacă antisemiții spun: e drept să suferiți, pentru că sînteți răi, evreii pot răspunde: nu e drept să ne chinuiți, pentru că sîntem buni. Cine are dreptate? Și unii și alții. Asta înseamnă însă: nici unii, nici ceilalți” (p.9).

Nae Ionescu, previzibil parcă întrebărilor care ar putea să i se pună, lămurește asupra provenienței evreului. Astfel, se întrebă el: „când e cineva evreu?”. Răspunsul aduce în atenție două aspecte ale apartenenței: unul **subiectiv**, „printr-un act de mărturisire” și celălalt **obiectiv**, „prin aceea că ești vehicul al unei istorii” (p.10). În opinia sa, factorul subiectiv este irelevant prin mărturisirea de credință iudaică, pentru că: „poți simți, poți crede că nu ești evreu, și totuși să fii” (p.10). Cu alte cuvinte, „ești român, sau evreu, sau grec nu printr-o mărturisire de credință, ci prin vehicularea unei istorii; calitatea aceasta nefiind un act individual de voință, ci o stare naturală” (p.11). Răspunsul, însă, la întrebarea *când e cineva evreu?* vine ulterior: „când trăiește istoria evreiască; indiferent dacă e conștient de asta sau nu, indiferent dacă o vrea sau nu” (p.13). Tot sub acest aspect, Nae Ionescu este tranșant atunci când îl conștientizează pe Iosef Hechter de originea sa: „Ești tu, Iosef Hechter, om de la Dunărea Brăilei? Nu. Ci evreu de la Dunărea Brăilei” (p.12).

O problemă care atrage atenția filosofului și care este evidentă pe întreg parcursul prefeței este aceea a supliciului la care sunt supuși evreii. Folosind tactica prezentării ideilor pentru care a rămas în conștiința discipolilor săi, **metoda socratică**. Nae Ionescu se întreabă iarăși: „Când suferă evreii?”. Pentru ca răspunsul să fie cât mai elocvent și complex, filosoful face o scurtă incursiune în istorie. Astfel, aduce aminte de „marile și sângeroasele mișcări antisemite din Anglia” de la începutul timpurilor modeme, dar și de ce se întâmpla în Rusia veche. El redă în scris glasul evreilor, care ar recunoaște că în Anglia, ei au fost cei care au întreprins soluția economiei agrare, fapt care a dus la persecutarea lor, pe când în Rusia, Guvernul, de câte ori se afla într-o dificultate și avea nevoie de o diversivă, organiza câte un pogrom. Concluzia ar fi că evreii sunt persecutați și, mai ales pe nedrept. Pentru aceste gânduri, Nae Ionescu găsește explicații tot de ordin istoric. Pogromurile nu au fost inventate de ruși și nu s-au exercitat numai împotriva evreilor: „Roma imperială cunoștea și ea asemenea procedee, iar victime ale lor erau adesea creștinii” (p.14). Ca și exemplul cu diavolul care a vrut să-i ispătească pe primii oameni, alegând să meargă la Eva pentru că știa că va ceda mai ușor în fața ispitei, la fel se comportă și agitatorii antisemiți, ar spune evreii. Este vorba despre o psihologie a mulțimilor. Nae Ionescu distinge **patru situații** în care o categorie de oameni este aleasă ca victimă de către agitatori: atunci când ea constituie o grupă fundamental deosebită de masele în mijlocul cărora trăiește; când

deosebiri conștientizate au ca urmare un proces voit de secesiune, care duce la izolarea numitei grupe chiar în lăuntru societății respective; de pe urma izolării, viața în lăuntru grupei ia anumite forme ezoterice, pline de mister pentru cei de afară; când respectiva grupă reprezintă o primejdie permanentă pentru ordinea celor din afară, pentru structura spirituală, politică, socială și economică a așezării lor (p.15). Aceste momente sunt certificate mai ales prin cazul persecuției creștinilor în imperiul roman. Întrebarea pe care o pune Nae Ionescu la finalul acestei judecăți este: „au fost și sunt evreii, oare, față de toată lumea, în situația în care se aflau creștinii față de imperiul roman?” (p.17). De aici se lansează o altă judecată: **evreii sunt poporul ales**. Față de ei, spune Ionescu, a făcut Dumnezeu primul legământ, iar datoria iudeilor era să se păstreze ca popor ales, „Dar ales la ce?” se întreabă Nae Ionescu. Raționamentul este în felul următor: „Noi spunem: Mesia a venit. Prin întruparea Logosului. El e Hristos. Evreii au fost poporul ales; ales pentru întruparea lui Dumnezeu. Dar în momentul în care el și-a împlinit misiunea deci, poporul evreu a încetat a mai fi poporul ales. Căci e adevărat, legea cea veche era un legământ între Dumnezeu și poporul evreu, legea cea nouă însă este un legământ între Dumnezeu și toate neamurile pământului... prin urmare: sau evreii recunosc că Mesia a venit sub chipul lui Hristos și atunci, din acest moment ei încetează de a mai fi poporul ales (sub pedeapsa de a înfăptui cel mai greu păcat - al orgoliului); sau ei contestă autenticitatea lui Hristos - Mesia și atunci ei se refuză de la funcția lor de popor ales, aceea de a fi instrumentul lui Dumnezeu întru mântuirea lumii, păcătuind nu numai împotriva misiunii lor, dar chiar direct împotriva lui Dumnezeu. La aceasta evreii răspund statornic: Hristos a fost desigur cineva. Poate chiar un profet. Dar

dacă el pretinde a fi chiar fiul lui Dumnezeu sau, în orice caz, Mesia, atunci el e un impostor. Mesia nu a venit încă. El va veni sigur, pe un cal alb și atunci va începe și stăpânirea lui Israel asupra pământului” (p.20).

Există o acțiune prin care evreii au încercat să se smulgă soartei lor, iar aceasta este sionismul, încercare care lui Nae Ionescu i se pare cu totul confuză. Urarea nostalgică „la anul la Ierusalim” i se pare că nu are nimic pozitiv în ea, chiar dacă revenirea la Ierusalim este o realitate pentru iudei, poate cea mai de netăgăduit. Cu toate acestea, eforturile religioase ale evreilor, casele lor de rugăciuni, adevăratul templu, care se află numai la Ierusalim, i se par lui Nae Ionescu „ficțiuni”, iar sionismul este „sinucidere”, iar asta trebuie să fie o **soluție**.

Concluzia pe care o scrie Nae Ionescu la prefață este dură și devastatoare pentru un suflet de evreu. El este categoric, scriind fără menajamente, chiar dacă este vorba despre un discipol de-al său: „Suferi pentru că ești evreu; ai înceta să fii evreu în momentul în care nu ai mai suferi; și nu ai putea scăpa de suferință decât încetând a fi evreu. Este o apăsătoare fatalitate. Dar tocmai de aia nu e nimic de făcut: Iuda va agoniza până la sfârșitul veacului... Iosef Hechter tu ești bolnav. Tu ești substanțialmente bolnav, pentru că nu poți decât să suferi; și pentru că suferința ta este înfundată. Toată lumea suferă. Suferim și noi creștinii. Dar pentru noi e o ieșire, pentru că noi ne putem mântui. Știi: tu nădăduiești; nădăduiești că va veni odată cel așteptat, Mesia, pe calul alb și atunci vei stăpâni pământul. Nădăduiești, Iosef Hechter. E singurul lucru ce-ți mai rămâne... Mesia a venit, Iosef Hechter și tu nu l-ai cunoscut... Iosef Hechter nu simți că te cuprinde frigul și întunericul?” (p.25).

Vasile Turculescu

Legende „rebusiste” ale Antichității

1) Enigma Sfinxului din Teba. Sfinxul, ființă monstruoasă, obișnuia să le pună tebanilor câte o întrebare și cine nu putea răspunde era ucis. A fost învins de Edip, care la întrebarea „ce animal umblă dimineața în patru picioare, la amiază în două și seara în trei”, a dat răspunsul exact: „omul”, care în copilărie merge de-a bușile, în floarea vârstei merge în două picioare, iar la bătrânețe se sprijină și într-un baston. De îndată ce-a auzit răspunsul lui Edip, Sfinxul s-a sinucis, aruncându-se într-o prăpastie.

2) Legenda labirintului din Creta. Construcție vastă, cu nenumărate galerii întortocheate, înălțată de Dedal în insula Creta, la porunca regelui Minos. Acest labirint a slujit drept închisoare pentru Minotaur. Când Theseu a sosit în Creta pentru a se lupta cu Minotaurul, Ariadna, fiica regelui Minos și a Pasiphaei, l-a ajutat să iasă din coridoarele întortocheate ale labirintului călăuzindu-se după un fir care i-a arătat calea de întoarcere. Minos a poruncit ca intrarea labirintului să fie zidită și Dedal să fie închis înăuntru împreună cu fiul său, Icar. Dedal a construit însă niște aripi lipite cu ceară, cu ajutorul cărora cei doi și-au luat zborul către înălțimi, peste mare. Mănat de ambiția nebunească de a atinge soarele, Icar și-a găsit moartea căzând în mare, când ceara din aripi s-a topit la căldura soarelui. Dedal a izbutit însă să ajungă pe țărmurile Siciliei, unde regele Cocalus i-a oferit ospitalitate.

3) Enigma pescarilor din Ios. Insula Ios, una dintre Ciclade, între Nexos și Santoria a trecut în legendă cu această enigmă a pescarilor de acolo: „Noi am aruncat ceea ce am prins și ceea ce nu am prins am luat cu noi”. Se spune că Homer ar fi murit de înfruntare neputând dezlega această enigmă a cărei soluție era păduchia. Pescarii au prins și aruncat insectele omorâte, dar pe cele pe care nu le-au putut prinde le-au luat cu ei.

4) „Sigla lui Esop”. În Esopia citim că, într-o zi, Esop, împreună cu stăpânul său, filozoful Xantos, au intrat într-un cimitir unde, pe o piatră, au întâlnit aceste litere A.B.D.O.T.H. Cum Xantos n-a putut să dezlege ce însemnau literele respective, Esop i-a propus că, dacă-i va da libertatea, îi va spune ce scrie, fiind vorba de o comoară și a citit: „Mergi înapoi, pași patru, săpând vei găsi comoara de aur”. Cum Xantos n-a vrut să-i dea slobozenie, Esop a spus că va

da știre împăratului pentru că pentru el a fost pusă acolo comoara. Și folosind aceleași inițiale ale altor cuvinte, a citit: „Dă înapoi împăratului Dionisie, care ai găsit comoara de aur”. Xantos, auzind că aurul este al împăratului, i-a spus lui Esop: „Ia jumătate din el și taci”. Dar Esop i-a răspuns: „Nu-mi dai tu mie acum aceasta, ci cel ce a pus aurul aci”, și a dat o nouă citire literelor respective: „Luându-l, duceți-vă, împărțindu-l, care ați găsit comoara de aur”. Esop nu și-a câștigat libertatea atunci, ci în cu totul alte împrejurări.

5) „Cuvintele de pe zidul Babilonului”. Legenda spune că în timpul unui ospăț dat de Baltazar, pe zidul sălii au apărut cuvintele: MANE, TEKEL, FARES (numărat, cântărit, împărțit), atunci când Cyrus pătrundea în Babilon. Această criptogramă a fost interpretată în sensul că i se va sfârșit domnia. Ceea ce s-a și întâmplat.

6) „Nasul sciților oferit lui Darius I”. Herodot relatează că în timpul campaniei împotriva sciților, Darius I a primit din partea reginei sciților un mesaj misterios alcătuit dintr-o pasăre, un șoarece, o broască și cinci săgeți pe care înțeleptul Gobryas l-a interpretat astfel: „Dacă nu veți zbura în înaltul cerului, o perși, preschimbați-vă în păsări, sau dacă nu vă veți ascunde sub pământ, preschimbați-vă în șoareci, sau dacă nu veți sări în bălți, preschimbați-vă în broaște, înapoi n-o să vă întoarceți, că veți pieri de aceste săgeți!” Și Darius a dat ordin de retragere.

7) „Pătratul descoperit la Pompei”. În urma săpăturilor efectuate la Pompei, oraș care a fost acoperit de erupția Vezuviului în anul 79 p.Ch. a fost descoperit pe peristilul locuinței lui Paquius Proctus un pătrat care este socotit drept cel mai vechi pătrat din lume. Pătratul este compus din cuvintele SATOR AREPO TENET OPERA ROTAS și se poate citi de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga, de sus în jos și de jos în sus.

În desfășurarea liniară ca mai sus, se constituie sub formă de **palindrom**, circulând sub următoarele traduceri:

Sămănătorul Arepo ține cu îngrijire plugul. (B.P. Hasdeu);

Cizmarul Arepo ține lucrul pe roate. (D. Bartolomeu);

Artistul (olar) Arepo ține lucrarea pe roate. (Dr. Nicolae Andrei).

Roxana Galan

Despre femeie, despre bărbat - eterna poveste

Suntem în fața unui subiect etern, sortit azi unei istorii decadente. Cum l-am putea aborda?

Dacă am avea o imagine generală a situației femeii în istorie, am putea sesiza perioade, culturi, ce pun pe același plan femeia cu bărbatul, sau culturi care o ignoră, o înjosec. Interesant ar fi de discutat, care ar fi cauza acestor discrepanțe social istorice. Jean Delumeau vorbește despre frica de femeie, în cunoscuta lucrare „Frica în occident”. Originea acestei frici, ar fi de natură religioasă, pentru că femeia este simbolul ispitei, după căderea în păcat. Pe acest fundament s-a clădit o imagine ireală despre femeie: ea este piaza rea, ghinionul, vrăjitoarea, este Răul. Acestei imagini a trebuit să-i facă față milenii, într-o lume devenită a bărbaților, lume în care, femeia a fost pusă la „colț”. Frica despre care vorbeam mai sus, nu este cumva, rezultatul imaturității spirituale a omului primordial despre care vorbesc teologii? Dacă Dumnezeu făcuse perechea edenică egală, în sensul completării reciproce, a întraajutorării, cum s-a ajuns până azi la asemenea discrepanțe? E comod să judeci în favoarea ta, mai ales când crezi o lume în care doar orgoliile masculine contează, și în care, stăpân fiind, crezi că totul ți se cuvine. Bărbatul a dat dovadă de lașitate când nu și-a asumat vina păcatului original, dar Dumnezeu l-a considerat în egală măsură vinovat, căci El i-a creat egali. Din acel moment, Creatorul a așezat un zid între cei doi ce fuseseră „unu”, punându-i veșnic sub vrajbă. În final, orgoliul masculin și ambiția feminină, rezultate dintr-o interpretare greșită, dar convenabilă pentru cel considerat „puternic”, au dus și continuă să ducă cele două tabere la pierzanie.

Lessing spunea că, dacă Dumnezeu atunci când a creat femeia, n-ar fi ales lutul atât de fin, atunci, această ultimă creație ar fi fost „perfectă”. Tot în apărarea femeii părintele Dumitru Stăniloae afirma că, într-adevăr, Dumnezeu a făcut astfel femeia, încât bărbatul să fie atras de ea, dar nu femeia este ispita, ci bărbatul este ispititorul, datorită poftelor sale nestăpânite și a unui drept, pe care, crede el, îl are dintotdeauna. „Făcătorii legii”, spunea Platon, „sunt cei slabi”. Sub pavăza legii, creată din teama de a nu recunoaște egalitatea sa cu femeia, bărbatul trăiește în iluzia că el este stăpânul. Oare? Cu timpul, femeia și-a dezvoltat o armă mai periculoasă și mai subtilă decât crede bărbatul că o are: seducția. Aceasta, împreună cu inteligența egală cu cea a bărbatului, au dus la o lume în care bărbații sunt conduși de femei. Adică „de ceea ce ți-e frică, de aia nu scapi”. Vrajba pusă de către Dumnezeu între cele două sexe nu poate fi dezlegată decât de Dumnezeu, atunci când omul va lăsa la o parte orgoliul, ambiția, deșertăciunea, adică atunci când se va maturiza spiritual.

Există culturi care au divinizat bărbatul sau femeia. Există civilizații care i-au transformat în mituri; femeia este întruchiparea frumuseții, a gingășiei, purității, maternității, creației (mitologiei), a înțelepciunii; bărbatul e întruchiparea puterii, a eroismului, a cutezanței, a înțelepciunii, a modestiei etc. Lumea mitului, a literaturii în general, e o lume ideală, dar ea nu seamănă cu lumea noastră, din păcate.

Astăzi trăim sub aceeași vrajbă care ne macină irosindu-ne energiile nebănuite, spre un final mai curând rușinos. Am așezat între noi tot ceea ce ne putea distruge; am înălțat tot mai mult acel zid spre satisfacția fiecărei părți, am desacralizat tot ce s-a putut și, în final, am găsit o cale de a ne ucide propriul Creator, ducându-ne iluzia până la extremă; numai așa, credem noi, putem fi liberi. Cu această spoială ne-am mântit sufletele crezându-ne proprii noștri creatori. Practic preferăm mai mult războiul decât pacea, alegem ura mai ușor decât iubirea, promovăm mai des prostia și mai rar înțelepciunea, uitând că Cel ce ne-a creat ne-a dăruit cu iubire, înțelepciune, din preaplina împăciuitoare al spiritului Său.

DIMENSIUNEA UMANISTĂ A ASTRONOMIEI

- continuare din pag. 11 -

și-i citează lucrarea fundamentală intitulată „De revolutionibus orbium coelestium”, în care expune concepția heliocentrică.

Marcus Fronius (1659-1713) a avut un rol important în coordonarea activității educative în școlile subordonate în acel timp bisericii luterane din Transilvania, contribuind la dezvoltarea învățământului din această regiune pe baze moderne pentru vremea lui și la răspândirea unor idei pedagogice progresiste. În calitate de lector al școlii brașovene, militează pentru o reformă a învățământului prin înlăturarea formalismului și prin cultivarea științelor „adevărate”: fizica, astronomia, geografia și istoria. Aceste idei sunt aprofundate apoi în lucrarea „Consilium de Schola”, apărută în 1705, lucrare elaborată în vederea reorganizării gimnaziului din Brașov.

Mitropolitul Petru Movilă al Kievului (+1647), sprijinitor al culturii și învățământului românesc, și-a dat seama că lucrul cel mai important era întemeierea și dezvoltarea unui învățământ bazat pe știința și cultura modernă. Subliniind valoarea științei și necesitatea școlii și a tipăriturilor, Petru Movilă scria: „Știința este ca arta lui Arhimede cu care a reușit să respingă atacurile romanilor...N-am încetat și nu voi înceta până la moarte să vă dau cărți și profesori”.

În anul 1633 apare vestita „academie kievovileană”, care este „prima universitate ortodoxă”. Programul academiilor era cel puțin în parte organizat după modelul instituțiilor similare de învățământ superior creat de iezuiți în Europa, fiind o adâncire a celei din colegiu, unde se predau nu numai latina, dar și filosofia și astronomia, discipline proprii mai curând academiilor.

Despre spătarul cărturar Nicolae Milescu (1636-1708) se afirmă că a fost un erudit și în problemele de Astronomie.

Sevastos Kyminitis, la începutul secolului al XVIII-lea, a tipărit un „Tratat despre sărbători și calendare”, iar Chrysant Nottara a tipărit prima carte științifică din Țările Românești, un tratat de geografie și astronomie în limba latină, „Introductio ad geographiam et sphaeram”.

La Academia din Iași, înființată de Vasile Lupu se predă, în secolul al XVIII-lea, și astronomia după manuscrisul „Tratat despre cer”, al filosofului grec Teofil Corydaleu (1563-1646).

Astronomul R.J.Boscovici, trecând prin Iași, în 1761, menționează că a găsit la curtea domnitorului instrumente astronomice pentru studiul eclipselor și astrilor, cu care s-a studiat planeta Venus.

În școlile mănăstirești din secolul al XVIII-lea se predă și astronomia. La mănăstirea Cozia și la episcopia Râmnicului apar cosmografiile, probabil traduse în limba română.

Academiile domnești din București (1604-1821) și Iași (1640-1821) aveau și instrumente astronomice utilizate nu pentru observații, ci pentru aplicații la cursurile teoretice.

Un intelectual moldovean, amator de astronomie, a fost poetul Costache Conachi (1777-1849), care a intenționat construirea la Iași a unui „turn de astronomie”, pe care n-a ajuns însă să-l realizeze.

După deschiderea în 1818, la București, a școlii
- va urma -

Cugetările lui Eminescu

Sonet autumnal

Liviu Poenaru, jurnalist de profesie de pe plaiurile Olteniei, a publicat până în prezent patru cărți dedicate memoriei Poetului Nepereche: *Eminescu la Florești*, Ed. C.J.C.P. Gorj, Târgu-Jiu, 1996; *Eminescu sub semn astral*, Ed. „M. Duțescu”, Craiova, 2003; *Biografii în paranormal*, Ed. „M. Duțescu”, Craiova, 2003 și *Mic Dicționar Eminescu - Cugetări*, Ed. M. Duțescu”, Craiova, 2003.

Ultimul volum a apărut sub egida „Societății Academice Eminescu” ce ființează în orașul Filiași (Dolj) din 2004 și unde mai funcționează și o Bibliotecă populară, în cadrul Centrului Cultural „Eminescu în Oltenia”.

Cartea jurnalistului Liviu Poenaru a apărut din „ideile de strategie națională”, ce l-au însoțit în scrierile sale pe *Eminescu*, selectate fiind „perlele” culturale, filozofice, de mare patriotism și putere de analiză politică.

Selecția, după cum mărturisește autorul, a realizat-o din „publicistica poetului”, optând în prescurtarea unor citate, ce nu se refereau direct la realitatea sesizată de Eminescu, sau la unele fragmente aflate, ca leșt, între ideile incubate în respectivele pagini. [...] Gândurile sale se situează într-o vreme de mare frământare națională și reflecții, între anii 1877-1883”.

„Perlele” poetului au fost așezate de autor în ordine alfabetică.

Redăm câteva cugetări ale lui Mihai Eminescu, valabile și astăzi:

* O carte de citire nu e numai o enciclopedie națională, ci, dacă e bună și cu îngrijiri lucrate, precum au început a se lucra, ea revarsă în mii de capete aceleași cunoștințe, fără de nici o silă. Căci nu se învață pe de rost; ea inspiră la zeci de mii de cetățeni, viitori oameni, iubire pentru trecutul și brazda pământului lor.

* Arta de a governa e știința de a ne adapta naturii poporului.

* Cuvintele au înțelesul lor.

* Credem că nici-o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăși, la rândul ei, de spiritul aceluia popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului național.

* Dreptul de a ne mira l-am pierdut

SOCIETATEA ACADEMICĂ EMINESCU

Liviu Poenaru

Mic Dicționar
EMINESCU

- CUGETĂRI -

Ediția: M. Duțescu, Craiova, România
2003

demult în România.

* De-ar veni asupra noastră numai ceea ce-i scris prin fatalitate, n-ar fi nimic; am sta sau am cădea cu credința în suflet, că din cenușa noastră ar răsări viitorul.

* Dacă economic stăm rău, nici merităm să stăm altfel.

* E nobil răsăd, din care s-a prășit acest mic popor românesc, și, deși planta nu e mare, rodul e frumos și îmbelșugat.

* Educația unui popor se câștigă și se păstrează cu omenie.

* Limba lui Bălcescu este totodată culmea la care a ajuns românimea, îndeobște, de la 1560 începând, și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alecsandri, Negruzzi, Donici, și care astăzi e aproape uitată și înlocuită prin „păsăreasca” gazetarilor.

* Limba română este, în forma ei, cea mai pură limbă romanică din câte există.

* Patriotismul nu este iubirea țărâniei, ci iubirea trecutului. Fără cultul trecutului, nu este iubire de țară.

* Statul mai are și un scop moral.

** *Eminescu, Publicistică*, Ed. Cartea Moldovenească, 1990, Chișinău, Republica Moldova.

Lui George Bacovia

Priviți cum ne ninge cu frunze
Cum verdele-și schimbă culoarea
Cum flora-și îngroapă splendoarea,
În soluri închise, confuze.

Acum ceața-ntunecă zarea
Iar vântu-are vuiet de-obuze
Zilele-s reci și ursuze
Și-i tot mai grăbită-nserarea.

Aleile-acum despuiate
De frunze, de flori, liliace
Sunt triste, pustii, resemnate

Discret, unduind ca o doamnă
Bogată în toate, dar rece
Sosit-a tiptil noua toamnă.

C. Giurescu

Soarele

Soarele își așterne
printre culmi drumul
spre asfințit
cu aduceri aminte.
Stelele mai sclipeau încă
verde, când luna
începe să se pregătească de drum.
Vântul, apa zvonesc
prin seară rechemând
cântecele înveninate
pe care doar numai
pământul le știe.

Rugă

Soare,
dă-mi o rază
să-mi oblojească ochiul
care-i învăluit în ceață.
Fă-l să vadă,
să rădă și el
la soare.

Zilele

Zilele mele se scutură,
una câte una,
între două amurguri.
Anii mei se vântură,
unul câte unul,
între zile și nopți.
În urma lor nu rămân
decât umbrele mele
care se topec în vâltoarea
clipelor.

Răspunderea pentru conținutul
articolelor publicate
aparține autorilor.

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală “Academia Bârlădeană”

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef),
Simion Bogdănescu, Ritta Mintiade.

Tehnoredactare: Bogdan Artene.

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad